

Országgyűlési Kötöttelvező Szabályai V/22888885

.....
223.335

OSZK

5

A

MAGYAR NEMZETI

ÖRSEREGNEK

KÖTELEZŐ SZABÁLYAI.

KIADJA

AZ ORSZÁGOS NEMZETÖRSEREGI TANÁCS.

PESTEN 1848.

Eisenfels Rudolf nyomdája 3 korona-utca 139. sz.

Jegyzetek.

1. A parancsszavakban a vastagabb betűkkel nyomtatott és mind azon szótagok, mellyekre fejtetés vagy gyors indulások történnek keményen és nyersen vezényeltetnek.
2. Minden mozgalom vezényszava előtt „Vig y á z z,“ és minden „indúl j“ előtt a járatidőny „l é p é s t, ü g e t v e v a g y v á g t a t v a“ vezényeltessen, mivel ezek a sok ismétlések kikerülésére több helyen kimaradnak.
3. A hol valamelly mozgalom csak jobbra van leírva, az balra ellenkezőleg vitetik végbe.

223.335

V. FÜZET.

A

LOVAS NEMZETŐRSEREG

GYAKORLAT-SZABÁLYAI.

V. PÉLÉ

JÓZSEF WENZEL

GYAKORLAT-SZABALYAI

A lovas nemzetörség gyakorlati szabályai.

Figyelmeztetés.

Valamint az oktatási szabályzat a nemzetörnek kiképezése, ugy a jelen gyakorlati szabályzat tanodája a fő- és az altisztnek.

Az első előkészíté azon eszközöket, melyekkel a jelen szabályzatok szerint az ellenséggel vívnunk kell. — Hanem, a legjobb eszközök sem szülnék sikert, ha művésze azokat használni nem érti; annálfogva egy középszerűleg betanított, rögtön szerkeztett, de derék tisztekkel ellátott örsereg sikeresebben fog működhetni, mint egy tökéletesen betanított sereg, tudatlan figyelmetlen és szorgalmatlan előljárók vezérlete alatt.

Az állodalom tehát joggal és legnagyobb szigorral követeli: hogy minden fő- és altiszt.

1-ször. Minden utmutatásait és kötelességeit egész terjedelmében tökéletesen ismerje.

2-szor. Azokat pontosan teljesítse és végrehajtsa.

Miután a' következő gyakorlati szabályzatok a lehetőségig egyszerűsítve, és a magyarázatok mindenki fogalmához mérve világosan kifejtvék, tehát elvárja a haza, hogy azokat mindenki magáévá teendi, a minden fokozatu tiszték pedig azok pontos alkalmazására szigoruan felügyelendnek.

A tanítási szabályzatok kimerítenek mindent, a mi az örvítézek kiképzésére s azok egyéni kötelességeire vonatkozik; jelen utmutatásokban tehát azon tárgyak nem fognak ismételtetni, hanem czélyok csupán és egyedül, hogy a' törzs, fő- és altiszték kellően kiképeztessenek. Ha ezek működései öszhangzásba hozatnak, ily nemzeti hadseregekkel bátran szólhatni szembe minden ellenséggel.

Jegyzetek.

Minden vezényszót megelőz a „V i g y á z z !“
— Minden „I n d u l j“ előtt a járatidőnyt kell meghatározni, ugymint:

L é p é s t ! Ü g e t v e ! v a g y V á g t a t v a ! I n d u l j !

A hol a következő mozdulatoknál a vezényszó j o b b r a alkalmaztatik, mindenkorra határoztatik, hogy azon mozdulatok b a l r a ellenkezőleg történnek, ide értve a fővetéseket és az irányzatot is.

ELSŐ RÉSZ.

L o v a s i m o z d u l a t o k.

ELSŐ SZAKASZ.

Az állás és beosztásról.

1. §. Egy lovasosztály beosztása.

A nemzeti lovas-örsereg csak önálló osztályokból és nem nagyobb testületekből álland.

Egy osztály áll két századból.

Egy század két szárnyból.

Egy szárny két szakaszból.

Egy lovas-osztályban vagyon tehát két század, négy szárny és nyolcz szakasz.

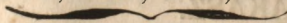
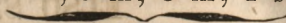
Minden osztályban a jobbról álló század elsőnek, a balról álló pedig második századnak neveztetik.

A két szélső — egy osztályt képező századoknak — szárnyai első, a belsők pedig második szárnyaknak neveztetnek; annálfogva a jobb századnál a jobbról álló szárny az első, a balról álló pedig a második; a bal századnál ellenkezőleg.

A szakaszok veszik számaikat az osztály két szárnyaitól a közepe felé számítva, és ezt pedig

jobb szárnyán kezdve, a mint ezt a következő leírásból láthatni

o s z t á l y

2-dik század.		1-ső század.
1. szárnya. 2. szárnya.		2. szárnya. 1. szárnya.
2-ik, 4-ik, 6-ik, 8-ik		7-ik, 5-ik, 3-ik, 1-ső
 szakasz.		 szakasz.

Az első század áll tehát az 1-ső, 3-ik, 5-ik és 7-ik; — a második század pedig a 2-ik, 4-ik, 6-ik és 8-ik szakaszokból.

2. §. Az állás és beosztás.

A lovasság áll két sorban.

A két sor távköze, nem különben a második sor, és az arcz mögött álló egyének közt egy lépés, számítván ezt az előttes lova farától a hátlagos lova fejeig. A rendek annyira zárkóznak, hogy kengyeleket viszonosan gyengédeden érezzék. Az igazodás történik vállak, csipők és homlokokra. A hátlagosoknak pontosan kell állaniok előtteseik mögött, ugy annyira: hogy azokat takarják; a két sornak pedig egy más közt párhuzamosan állnia.

Egy tag két egymás után álló örvitézből áll. Ha egy ember a második sorban hiányzik, az vak vagy üres tagnak neveztetik. — A vak tagok esnek mindég az osztályban a szakaszok jobb szár-

nyára a szegélytagok mellé; — ezek a szakaszok szélső tagjai, s minthogy az egyének mellett állanak, mindenkor teljesekek tartassanak. Minden szakasznál csak egy vak tag lehet.

Csak hat tagos szakaszokkal (az egyéneken kívül) lehet gyakorlani, ha egy vak tag is legyen benne, mert a csekélyebb tagu szakasznak szélessége a szakasz mélységéhez hasonló; azért, mihelyt a szakasz tíz örvitézből, avvagy öt tagból áll, akkor lehetetlen szakaszokkal csapatokban gyakorlani, a szakaszok mélysége meghaladván a szélességet; illy esetekben fél századokkal kell gyakorlani.

Minden hadi gyakorlatnál, ha a szakaszok erősségre nézve nem volnának hasonlók, ezeket ki kell egyenlíteni. A gyengébb szakaszok azonban csak a szomszéd szakasz és ennek szomszéd szárnya által kaphatják a szükséges kiegészítést. A segély tagok soha más szakaszhoz át nem soroztathatnak.

Minden századnál létez egy zászlótag, mellynek rendeltetése a zászlót védelmezni, azért biztos emberekből álljon, és a szegélytagokat a 7-ik és 8-ik szakaszoknál képezzék.

A sorozás történik a két szárnyról közepe felé, a szegély tagoknál azonban, mellyek a legügyesebb emberekből választatnak, nem kell magát ezen szabályhoz kötni.

Azért szükséges, hogy minden századnál egy meghatározott sorozás létezzék. Az első sorba a legszebb, bajúszos, legügyesebb és bátrabb nemzetőrök állíttassanak. Azonfelül a sorozásnál arra is kell figyelni, hogy az első sorba világos-színű lovak, u. m. : szürkék, fakók, tarkák vagy keményszájúak, vagy pedig kanczák — mig sárlanak — ne állíttassanak.

Minden kiállásnál a szakaszokat, az oktatási szabályzatnál meghatározott utmutatás szerint, ugyanis a közepe megnevezése által és a négyes megforduláshoz kell a szakasz parancsnoknak felosztani.

Meghatároztatik, hogy minden lovas kiállásnál a rohamszíjak bevetessenek.

3. §. A fő- és altiszteknek a sorokbai beosztása. 1-ső ábra (Figura).

Az osztály törzsének hadakozó állonyához tartozik :

Az őrnagy.

A segédtsízt.

A zászlós és

A főtrombitás.

Minden század állonyához pedig :

1 Első százados.

1 Másod százados.

2 Főhadnagy.

2 Alhadnagy.

2 Örmester.

4 Trombitás (a hol a század nagyon szét van).

12 Tizedes és

150–200 Nemzetőr.

Diszelgésnél, ha más több ör, vagy hadseregek is kiállottak, a törzstiszt osztályának jobb szárnyára az első és második tag közt egy fél ló hosszányira áll.

A segéd, ki semmi alkalommal, csupán ellenség előtt húz kardot, az első század jobb szárnyára a második sorba az 1-ső számú tizedes mellé áll, és nem üdvözölvén, jobb kezét a jobb czombra teszi. A főtrombitás pedig az első örmester mellé.

Mihelyt pedig az őrnagy az arcz elébe lovgol, akkor mind a segéd, mind a főtrombitás ő utána mennek, és az első jobbról, az utolsó pedig balról áll az őrnagy mögé.

A zászlós mindég az osztály közepén áll, ha pedig csak három szárnya, vagy egy század állott volna ki, tehát az egész század közepébe állítasson. Egy kiálló szárnynál hasonlóképen a közepére jő a zászló.

Az összeállított két századnál, mellyek az osztályt képezik, a tisztek felosztása következő :

Az első századosok : ugyanis az első századbeli jó századának jobb, a második pedig századának bal szárnyára az első sorba, mindazáltal egy fél ló hosszányira előbbre. A második századosok a második szárnyok közepéni arcz mögé. A két első főhadnagyok az első szárnyak háta és közepe megé a 3-ik sorba. A második főhadnagyok pedig a zászló mellé jobbról s balról.

A négy alhadnagy közül, minden századnál ketteje a század közepén az első sorban besztatnak.

Az első szárnybeli őrmesterek állanak az arcz és az első századosok háta mögött az osztály szárnyán, a 3-ik sorba.

A második szárnybeli őrmesterek pedig az osztály közepén arcz és a második főhadnagyok háta mögött.

A négy trombitás közül minden szakasznál egynek kell lenni; állásuk arcz mögött, mindenik a maga szakasza közepe mögött a 3-ik sorba.

Hogy minden szakasz, minden sorban és mind a két szárnyán fő- és altisztekkel beszegve legyen, tehát a még eddig üres helyekre a tizedesek állíttatnak, és pedig úgy, hogy a századosok mögé az 1 számú tizedesek a 2-ik sorba, és így növekedő számonkint folyvást az üres helyekre az osztály közepe felé a többi tizedesek állítas-

sanak, míg a 12 számúak a második főhadnagyok mögé a második sorban helyt foglalandnak.

A könnyebb áttekintés és felfogás végett szolgáljon a z á b r a.

Minden elkanyarodásoknál és arcz-tördeléseknél osztagokkal, ide értvén a kettesével és négyeséveli menetet is, zárkózik a zászlós mindenkor a mellette jobbról vagy balról álló osztag kanyarodó szárnyához, s azzal tör ki az arczból. A négyesével jobbra átfordulásnál pedig a balról álló osztag sarkához zárkózik, míg a mellette kanyarodó szomszéd osztagnak kanyarodó szárnya rajta túlment, akkor ehez zárkózáván a fordulatot evvel végzi; mi által ő a második és mostani első sorba jő.

Az első századosok mindég osztaguk első sorához irányozzák magukat.

A második századosok a 10 számú tizedesekhez csatlakoznak.

Az őrmesterek az elöttök állott 1 és 12 számú tizedesek állanak. Ha az elkanyarodás szakaszokkal történik, akkor az első főhadnagyok a 2 számú tizedesekhez, a trombitások pedig mindég a csapat külső falára eső második sorbeli tizedesekhez zárkóznak. Hogy ha pedig ott már őrmester állana a második sor ellenkező szárnya tizedeséhez mennek által. A fejlődésnél a 3-dik

sorbeli egyének meghatározott helyökre hátra maradnak.

A többi egyének pedig minden arcz-tördeléseknél megmaradnak, az osztagok szárnyaihoz változatlanul zárkózva. Lásd az ábrát.

4. §. Egyes század, félszázad vagy szakasz állása.

A zászlóval kiállott egyes diszelgő századnál a százados, mellette levő első tag elejébe áll egy fél ló hosszányira. Vezénylethez pedig százada közepe elejébe lovagol arczczal feléje fordulván. Az egyik trombitás utána lovagol.

Az első főhadnagy kipótolja a százados helyét, és mind a két főhadnagy, valamint az osztálynál a két százados az első sortól egy fél ló hosszányira előbbre állanak.

A kiállott fél századnál vagy szakasznál pedig a szárny-egyének az osztaghoz igazodva és zárkózva maradnak, a parancsnok pedig csak egy lábnyira áll azon szárnynak első tagja elébe, melly az osztály külső szárnya.

5. §. A hiányzó tiszték pótlása.

Szabályul szolgáljon, hogy mindennemű kiállásoknál a netalán hiányzó egyének kipótoltassanak.

Az őrnagy az osztálynak az öregebbik századása által.

A századosok az első főhadnagyok által.

A többi főtisztek az altisztek –

Ezek pedig a nemzetőrök által pótoltnak.

Hogy tehát a netaláni hiány pótlására alkalmas egyének legyenek, szükséges : hogy minden szakaszból legalább is két nemzetőr a fő- és altisztekkel tartandó mindennemű hadi tanodában részíttessenek, magától értetődvén, hogy ehez mindenkor a legértelmesebb és ügyesebb egyének választassanak.

MÁSODIK SZAKASZ.

F e g y v e r r e l i g y a k o r l a t.

1. §. A főtisztek állása karddal.

Minden fegyveresen kiállott sereget vezérlő tiszt, azt kivont karddal teljesíti, mellyet vezérlete befejeztével magától elrejt.

A rend és sorban álló tisztek a sereggel a vezényletre rántanak kardot.

A törzstisztek és helyetteseik a kardmarkolat gömbét olly formán helyezik jobb kezekkel a czombra, hogy kard pengéjek függőlegesen föl-felé és a jobb válltól egy arasznyira elálljon.

A többi tisztek, valamint a rend- és sorban, úgy a vezényletnél is a nemzetőrrel hasonlóan tartják a kardot, a századost kivéve azon egy alkalommal, ha törzstisztét pótolja.

Az őrnagyok mindenkor tisztelegnek karddal, a többi tisztek ellenben csak mikor az arcz előtt vannak.

2. §. A fejedelemnek s ezeknek család tagjai, továbbá a szentség előtti üdvözlés.

H e l y b e n.

1. A kard a jobb kézben olly módon fordítva emeltetik, hogy pengéje egyenest felfelé, a lapja pedig kifelé álljon. A jobb kéz ugyanis a csuklóban úgy megfordúl, hogy a markolat vagy kosár füle balra álljon, és a jobb marok a bal mellel egyaránt legyen. A könyök a testhez zárkozva marad.

2. Annyira ereszti le a kardját, hogy a hegye egészen lenn, a pengéje laposan a jobb láb mellett lefelé, éle befele álljon. — Továbbá a jobb kar minden erőltetés nélkül lefelé nyújtva és a markolat a jobb czomb mellett, ettől egy maroknyira tartasson. — A fejedelemnek ezen tisztelgés háromszor egymásután ismételtetik, s azért elébb kell elkezdeni; a fejedelmi család tagjainak pedig kétszer.

A szentség előtti üdvözlés hasonló módon vitetik véghez, egyszeri tisztelgéssel.

A kardot azonban addig kell leeresztve tartani, míg a legfelsőbb uraság, vagy a szentség eltávozott.

V i s s z a k o z á s.

1. A kard felemeltetik, és mint az üdvözlési első időnyél tartatik.

2. Az eredeti tartásba hozatik.

J á r a t k ö z b e n.

Szintugy történik az üdvözlés, mint helyben.

A szentség előtt járat közben nincs tisztelgés, mert, ha valamely sereg szemközt jő a szentséggel, akkor először felállítja magát, és csak azután teljesíti a helyben kifejtett üdvözlést; parancsnoka t. i. i m á r a vezényli.

V i s s z a k o z á s.

Mint fölebb.

4. §. Az elnök-, had- és belügyministerek és országos kormányzó vezérek előtti üdvözlés.

Egyszeri tisztelgés, de úgy, hogy a kard hegye csak egy ökölnyire a láb hegyétől eresztetik le.

5. §. Közönséges üdvözet.

1. Mint a fönebbi üdvözlésnél.

2. Szintugy, mint az előbbi üdvözlésnél, azon különbséggel mindazonáltal, hogy a kard hegyét mélyen le nem ereszti, hanem laposan egyenesen előre tartja, hogy marka a kard pengéjével egy vonalban legyen, és az üdvözlést később kezdi.

A v i s s z a k o z á s.

A fentirt mód szerint.

6. §. Imáhozi állás.

1. A kard felemeltetvén, ugy tartatik, mint a kihuzásnál a második időnyél.

2. Mint a közönséges üdvözetnél.

V i s s z a k o z á s.

1. A kardot felemelvén, az élet pedig előre fordítván, ugy tartja, mint az első időnyél az imáhozi állásnál.

2. A szabályszerinti állásba hozza le a kardot.

7. §. Az eskühöz.

Értetődik, hogy a kardot elébb el kell tenni, azután azon vezényszóra :

E s k ü h ö z ! — és V i s s z a k o z á s
történik az oktatási szabályzatban kifejtett elvek
szerint.

8. §. A zászló üdvözlése, a legfőbb uraságok,
elnök-, had-belügyministerek, és országos
kormányzó vezérek előtt, — továbbá az
imáhozi állásnál.

H e l y b e n.

A zászló jobb kézzel függőlegesen tartatván
a jobb kengyelen levő perezben hordoztatik,
ugyan is diszletkor lobogósan, különben pedig
tokban.

Az üdvözlésnél a zászló a jobb karnak ki-
nyujtása által annyira eresztetik le, a mennyire a
kar engedi.

V i s s z a k o z á s.

A zászló helyre hozatik.

J á r a t k ö z b e n.

A zászlóvali üdvözlés nem történik.

9. §. Az eskünél.

A zászlós a sereggel együtt készül az eskü-
höz, miután ezen vezényszó után a zászlót testé-

hez támasztva s jobb kezét a czombra tevén, a további vezényszót bevárja.

Eskü végeztével a zászlót ismét eredeti állásába hozza.

10. §. A karddéli kézfogások.

A kardrántás az oktatási szabályzatnál meghatározott utmutatás szerint szárnyaló után történik, minden gyakorlatoknál.

Az ellenség előtt a „V i g y á z z !“ trombita jelre kiki magára kardot ránt.

HARMADIK SZAKASZ.

Előljárók, vagy más fenséges személyek fogadása.

1. §. Jövetelőkkori fogadás.

A fenséges személynek, az arcztól 30 lépésnyi távolságra a parancsnok kardot rántat, és ha amaz bal szárnyáról jöne, azon vezényletre „B a l r a n é z z !“ az örsereg balra veti fejét; a parancsnok azután a fenséges személy elébe lovagol, az ő neki tartozó tisztelgés után átnyújtja neki a tag-jegyzéket, s azon a felén, a mellyen

ötet nem akadályozza, egyik szárnyról a másikig kíséri, és ha a szemlélő fejedelmi házból való, kardját folyvást üdvözlési állásban tartja.

A sorok megtekintésére a parancsnok után való tisztt az arcz elébe lovagolván vezényli:

„Vigyázz! Hátsó sor nyitódj! indulj!“ mire a második sor és ezektől szinte az arcz mögött álló egyének is tökéletes igazodásba két ló hosszányit hátra húznak. — Ezen távközre elérve a parancsnok igazítja szaporán a sort, és azon szárnyra vetteti az örsereg fejét, hol a szemlélő vagyon.

Illy szemlénél minden nemzetörnek nemcsak a legkatonásb állásban lenni, hanem a szemlélőnek illedelemmel, de minden erőltetés nélkül szemébe nézni, öt 3-ik tagig szemmel kíséreni, azután pedig fejét az igazodás pontjára vetni kell.

A sorok megtekintése után kikérvén magának a szemlélő további parancsait, a vezérlő az arcz elébe lovagol, s ezen vezényszavára:

„Vigyázz! hátsó sor zárkozz! indulj!“ a második sor és az arcz mögött álló egyének az előirt egy lépésnyi távközre zárkóznak. —

A kard kirántása után a szemle alatt a trombitások csak a fenséges urak, az elnök-, had-, belügyministerek és országos parancsnok vezérek fújják az indulót.

2. §. Egyenkénti lejtés.

A szakasz szabályiban kifejtett utmutatás szerint történik. Felsőbb előjáró előtti szemlénél a törzstiszt legelől lovagol, utána jő segéde, azután a fő trombitás, végre az őrsereg. Ugy más kisebb osztagnál elől mindég a vezérlő. — Ha a vezérlő a szemlét 10 lépésnyire túlhaladta, lovát fordítván, melléje balról és valamivel hátrább áll, a hová őt a segéd, és a fő trombitás is követi. A lejtés kezdetén pedig az ellenkező szárnyon levő egyén az ellovaglási szárnyra megy, ott rend és csendre felügyelendő. Ennek végeztével a vezérlő az előjárótól a további parancsot magának kikéri.

3. §. Osztagokkali lejtés.

Történik szakaszokkal, fél vagy egész századokkal elvonulás által. — Ez egy közönséges csapatjárat, csakhogy a vezérlő őrserege élén az első csapat közepe előtt lovagol. A segéd az első szakasz 1 számú tizedeséhez, a fő trombitás pedig az első őrmesterhez csatlakozik.

A szemlét előtti lejtésnél minden osztály, vagy kisebb osztag vezénylő parancsnoka a karddal üdvözöl, a trombitások pedig indulót fújnak.

A vezérlő elhagyván 10 lépésnyire az előjárót, melléje oldalt és tőle valamivel hátrább áll.

NEGYEDIK SZAKASZ.

Arczfordítás.

1. §. Négyesével jobbra át. 2-ik ábra (Fig. 2.)

Szakasz oktatási utmutatás szerint történik azon megjegyzéssel, hogy az arcz mögött álló egyének az átfordulásnál az előttök levő négyes osztagokkal utánok, ismét az átfordulás által elváltozott arcz háta megé lovagolnak; — még pedig azért, hogy ha a megfordított arcz ellenre akarna indulni, utba akadályul ne legyenek.

A zászlós itteni kötelességei az első szakasz 3. §-ában vagynak kifejtve.

Ha a megtörtént fordulatra arczjárat következik, tehát az volt első, jelenleg a második sorban levő szárny-egyének egy ló hosszányira hátra huznak, és a második most elől levő sor szárnyához zárkóznak. —

Az arcz visszakoazása után az arcz mögött álló egyének megint előbbi helyeikre átkanyarodnak.

Járatközben ezen fordulat és a visszakoazás szintugy a fölebb említett szakasz oktatási-szabályai után teljesítettik.

2. §. Az arcz hátra alakítása.

Történik a szakasz oktatási-szabályai szerint azon megjegyzéssel, hogy az arcz mögött álló egyének az első és második sorbeliekkel a szakaszok térközén törnek át, a visszaváltást (Umkehrwechselung) véghez viendők.

3. §. Az arcz és szárny-változtatás. 3-ik ábra (Fig. 3.)

Ha a tér engedi, az arcz ugyis változtathatik, hogy az első sor első maradjon, és az osztály jobb szárnya a bal helyére, ez pedig azéra jöj-jön. — Ehez a vezényszó:

„A r c z o t é s s z á r n y a t v á l t s !“

„Első század ügetve, vagy vágatva
indúlj!

Miután ez a maga szélességére előnyomult, századosa által megállittatik.

Az osztályvezérlő többi parancsára:

„Jobbra és balra átkanyarodj!“
Indúlj! mind a két század átkanyarodik, ugyan is az első balra, a második jobbra.

Az előre nyomult század 4 lépésnyi kis körben mozgó sarkkal kanyarodjék, hogy a felzárkozásnál szorulás ne legyen.

Minden század a maga sarkpontján állittatik meg, és az előnyomult század második főhadnagya „Indúlj!” által, mellyre a fők reá vetődnek, — századát a második mellé vezeti, a hol megérkeztvén

„Állj! balra igazodj!”-ot vezényel.

Ellenkezöleg történik, ha a második század az előnyomulásra vezényeltetik.

A zászlós mindenkor a helyben maradó század sarkpontjánál marad. Lásd az ábrát.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Az igazodás.

1. §. Az igazodásról általában.

Ennek betanítása már a sor és szakasz oktatási szabályzatban tárgyaltatott. Itt a fő- és altisztek szoros kötelessége osztagaikat összehar-
tani, és a hibákat csenddel, észrevétlenül és gyorsan kijavítani.

E szerint az egyéneknek kell az igazodási vonalt meghatározni úgy, hogy ezek egymásra, nem pedig a nemzetőrökre igazodjanak.

A századosok, kik helyeikre szorosán nem kötvék, szükség esetében egy pár lépést állásaik-

ról eltávozhatnak, hogy az osztályt átláthassák és a kardnak nagyobb vagy kisebb emelintése által, a szerint, a mint a közepét, vagy szárnyát illeti, azt az igazodásba segítsék.

Jelesen arra figyeljen a százados az igazodási ponton, hogy a mellette levő szakasz, kiváltképen pedig a legközelebb levő 3 tag jól és gyorsan igazodjék.

Még a százados az első sorral foglalkozik, az első főhadnagy a második sor igazodására és a sorok távközére ügyel.

A törzstiszt, kinek mindenkor ott kell teremnie, a hol a szükség legjobban megkívánja, az igazodásnál kijelöli az arcvonalat, végig lovagolja az arczot, a hátra levőket előre, az előbukottakat hátra inti.

2.§. Osztagokkali igazodás. 4-ik ábra (Fig. 4.)

Nagyobb távközre következőleg vitetik véghez. Ezen vezényszóra:

„Vigyázz! Szakaszokkal, vagy félszázadokkal jobbra, balra, vagy közép-re, lépést, ügetve, vagy vágatva igazodj!”

A megnevezett oldali osztág vezérlője vezényli:

„Szakasz, vagy félszázad, indulj!”
Erre addig előnyomul, míg a parancsnok a meg-

állásra jelt ad; — ekkor a vezényszóra az osztag tüstént parancsnokára veti fejét, ha még a fejek oda nem volnának vetve. — Állj! jobbra, (balra) igazodj! —

Az osztály vezérlője ezen osztagot az új irányba hirtelen beigazítja, mire vezényel:

„Igazodj!”

Erre az egész arcz fejei az igazodó szárnyra vetődnek, és mindjárt reá az igazodási ponthoz legközelebb álló fő- vagy altiszt:

„Szakasz, vagy félszázad, indulj!”-ot vezényel; lépést, vagy ügetve egész a második sorig, vágatva pedig ennek lovai fara háta mögé nyomul, a hol ezen egyén:

„Állj! Jobbra vagy balra igazodj!”-ot vezényel. — Az egyének ezen vezénylet közben elhagyván melletteiket, egy vagy fél ló hosszányit előúgratnak, és az új arczvonalat kijelölik. Az osztag mintha meghökkenne, csak egy pillanatra áll meg, hogy az arczon túl ne bukják, azután futó-tűzmódra rendenként a már az irányvonalban levő egyénekhez csatlakozik és igazodik.

Mihelyt ezen az új igazodásba elvonult osztag, az osztálybóli előnyomulásnál, második sorával, az elhagyott arcz első sorával egy irányban van, a legközelebbi osztag egyéne hasonló módon vezényli:

„Szakasz, vagy félszázad, indulj“
és így folytatólag; mi által az osztagok lépcsőnként az új arczba vonulnak, azon szabályok szerint, mellyek az első osztagnál mondattak.

A zászlós az elébb elvonuló osztaghoz zárkózik, és az új arcz vonalát jól és gyorsan fölvenni különösen iparkodják.

HATODIK SZAKASZ.

A r c z j á r a t.

1. §. Észrevételek az arczjáratnál.

Valamint az igazodás alapja az arczjáratnak, úgy ez alapja a rohamnak. Ebből kiviláglik: mily lényeges részei ezek a had-gyakorlatnak, s hogy azoknak tökéletes betanítását elegendőkép nem ajánlhatni. — Mielőtt a vezérlő osztályát arczjáratra vezényli, az igazodó szárnyon létező egyénnek a járatirányát tudtára adja; járatközben pedig időnkint arra figyel, hogy a kijelölt iránypont folytonosan megtartassék.

Az arczjáratához vezényeltetik:

„A r c z j á r a t!“

Lépést, ügetve, vagy vágatva indulj!

Erre az egész osztály a szakaszoktatás szabályai szerint egyszerre és egyenest előre a megnevezett járatidőnyben megindul. — Az irányadó szárnyegyénnek mindenkor arra kell ügyelni, hogy az osztályt egyenesen és egyforma mérsékelt járat-időnybe vezesse. — A járatidőnyt a vezérlő tetszése szerint, vagy a körülmények szerint járásközben is megváltoztathatja, a minél arra kell figyelni: hogy ha a sereg gyengébb járatidőnyből erősebbre vezényeltetik, ez mindenkor az „Indúlj!” szóra történik, — ellenben ha a sereg erősebb járatidőnyből gyengébbre esik, az említett vezényszó elmarad.

A járatnál különösen arra kell figyelni; hogy kiki lovát egyenesen vezesse és hogy szorulás ne legyen, belső lábát t. i. azt, melly az irány felé vagyon a lóval éreztesse. — Mig az első sor az irányba pillant, a második egyenest előre néz, előttese nyomán járván a meghatározott sorköz-közt pontosan megtartja. Továbbá, ha egyes ember, vagy osztag az arczvonalon túlbukott, hirtelen a lovát ne tartóztassa; — ha pedig hátra maradt volna, hirtelen előre ne ugrasson, hanem mind az előre, mind a hátra igazodásnak észrevétlenül kell történnie.

A vezetőhőzi legközelebbi tagok a vezetőnek járat-irányábóli kinyomását gátolják.

Az arczjárat hibáiért csak a fő- és az altisz-

tek felelősek, mert ő nekik kell az arczvonal párhuzamos mozgását fentartaniok, azért egyes emberek előbukásai által el ne csábittassanak, hanem egy pillanat által hátulról segítsenek magukon. — Ő nekik kell az osztaguknál támadható minden hibákat megelőzni, annak tovább terjedését megakadályozni, az egyforma járatidőnyt és az irányvonalt szakadatlanul fentartani.

Hogy a sereg a trombita jelekhez jobban szokjék, czélszerű a járatidőnyt nemcsak vezényszó által, hanem trombita jelekre is gyakorlani.

„A r c z j á r a t h á t r a , i n d ú l j !“

csak egynehány lépésnyire történhetik.

Nagyobb távolságra az arczot előbb négyesével jobbra, vagy nagyobb osztagokkal át kell változtatni, s a kívánt térre elérkezvén, az arcz visszakoztatik.

2. §. Arczjárat közben az akadályok elkerülése.

Ha arczjárat közben nagy szorulás támad, vagy téri akadályok mutatkoznának, akkor az illető osztagvezérlő:

„S z a k a s z , f é l s z á z a d , v a g y s z á z a d , á l l j !“ vezényszó által osztagát megállítja, s miután az osztály rajta túlhaladott

„Jobbra vagy balra huzódj!“-ot vezényel, mire az osztag a mellette levő előre ment osztag után huzódik.

Megszünnvén a szorulás, vagy túlhaladván a tér-akadályt az elszakadt osztag vezérlője az

„Szakasz jobbra, vagy balra huzódj!
arcz! indulj!“

vezényszavak által maga helyére vezeti.

Ismeretlen földtéren gondja legyen a vezérlőnek, hogy azt — mielőtt hadmozgallatokhoz fog az arcz háta mögött létező egyénei által megvizsgáltassa.

3. §. Arczjáratközbeni tartás és húzódás.

Ehez az elvek már az oktatási szabályzatban kimerítvék, itt tehát még az érintetik, hogy miután a tartás által az arcz nem hosszabbodik, azt egész osztálylyal is gyakorolhatni.

Nagyobb arczczali húzódás ellenben következőleg vitetik legczélszerűbben véghez;

Azon vezényszóra:

„Szakaszokkal féljobbra, vagy balra kanyarodj! lépést! vagy ügetve, indulj! a nevezett osztagok a nyolczad kanyarodást álló sarkkal teljesítik.

Az élén lévő szakasz főhadnagya, a csapatnál neki kijelölt helyét foglalja el.

A többi arcz háta mögött létező egyének ezen nyolczad kanyarodást helyökön teszik, s ugy követik a csapatot, hogy az osztagnak a felkanyarodásnál utba ne álljanak. Lásd az 5-ik ábrát (Fig. 5.)

Járatközben a kanyarodó szárnyon lévő egyének gondja, hogy mind a távközök, mind az elhagyott arczczali párhuzamos csapat-irány megtartassanak.

Ha járatközben megint az előbbeni arcz-járatba kívánunk átmenni, „arcz!“ vezényeltetik, mire a szakaszok jobbra vagy balra felkanyarodnak; a reá következő „indúlj!“-ra pedig a fők oda vetődnek, a hol a húzódás előtt voltak, és az arczjárat az előbbeni irányban folytatattatik.

Ha járatban ezen arczviasszakozást akarjuk végbe vinni, a csapat előbb megállittatik, és a következő vezényszóra: „Fél jobbra, vagy félbalra kanyarodj! lépést! indulj!“ arczba felkanyarodik. — A fők a kanyarodó szárnyra maradnak.

HETEDIK SZAKASZ.

C s a p a t.

1. §. A csapat eredete és származása.

A föld-tér és a körülmények határozzák meg, hogy miképen kell egy arczot megtörni, azt járatba hozni és újra alakítani.

Az arczjárat egy alkalmas föld-tért kíván, és ez valódi mozdulata a megtámadásnak. — A csapat azon eszköz, mellyel egy sereget minden irányban azon pontra hozhatni, hol kifejlődése szükséges.

A csapat az arcznak osztagokkali megtöréséből ered, mellyből az arczot minden megkívántató irányra a legrövidebb időben kifejleszthetni.

2. §. Csapattali járat.

A csapattali járatnál fő észrevételek ezek:

1-ör. Az osztagok közti távközök pontos megtartása és

2-or. A belső sarkak vagyis szárnyaknak szakadatlan egymásra való irányzása.

Az osztagok közti távközök az arczbóli elkenyárodás által származnak, ezeket megtartani az irányszárnyakon létező egyének kötelessége, a

mihez az egész csapatnak egyforma járatidőnybeni mozgása szükséges.

Minden osztag között annyi lépésből álló távközt kell tartani, a hány tagból áll az osztag szélessége, még pedig az előtte levő osztag első sorabeli egyén lova közepétől a maga lova közepéig.

A sarkok irányozását illetőleg azon megváltozhatlan elv állittatik fel, melly szerint minden csapat-járatnál a csapat belső falára kell nézni.

Ha egy vagy másik csapatoszttag másuvá nézne, az irány szárnyán levő egyén kötelessége a „jobbra vagy balra nézz!” vezénylés által osztaga fejeit az irány-szárnyra vettetni.

3. §. Csapattali kanyarodás és irányváltoztatás.

Fő elv, hogy járatközben a szakaszokkali csapattal mindenkor mozgó, nagyobb osztagokból álló csapattal pedig álló sarkokkal kell kanyarodni.

Az átkanyarodás szakaszokkal is álló sarkokkal történik, azért, ha az átkanyarodás járatközben vezényeltetik, az indulj! szóra a sarkok megállanak.

Általános zsinór-mértékül megállapittatik, hogy a járatközbeni kétnemű kanyarodás megkülönböztetésére álló sarkkal

„Kanyarodj! Állj! Indúlj!“
mozgó sarkkal pedig

„Kanyarúlj! és egyenest!“ vezényeltetik.

Ha a szakasznál nagyobb osztagu csapattal kell kanyarodni, tehát a csapat éle és vége mérsékelje keveset a járatot, az éle azért, hogy az egymásután kanyarodó osztagok időt nyerjenek őt követni; — a vége pedig azért, hogy a még kanyarodó osztagokra ne bukjanak.

Minden előrei kanyarodásnál kivétel nélkül a kanyarodó szárnyra kell nézni; az „állj!“ szóra a sarokra, az „indúlj!“-ra pedig a csapat belső falára jönnek a fejek.

A kanyarodó szárnyak mindenkor erősebb járatidőnybe törnek ki, mozgallatoknál pedig, és az ellenség előtt minden kanyarodások vágatva történnek, kivéve a mozgó sarkkali kanyarodásokat, melyeknél a kanyarodó szárnyak csak egy járatidőnyvel sebesebben mennek.

Minden osztagnak ugyanazon a ponton kell a kanyarodást kezdeni, a hol az első osztag azt elkezdette.

A csapat kanyarodásához a vezérlő figyelmet: „Éle jobbra“ vagy balra kanyarodj!“ mire az élén lévő osztagnak sarkán lévő első sorbeli egyén „Jobbra, vagy balra kanyarodj!“; az új irány megnyerése után pedig: „Állj!“ és reá „Indúlj!“ vagy „Egyenest!“

vezényel a szerint, a mint álló vagy mozgó sarkkal kanyarodnia kell.

Ha a csapatnak járatközben eredeti irányát kisebb mintegy negyedyszög alatt kell kanyarodás által megváltoztatni, akkor a vezérlő figyelmeztetésére a csapat élén lévő osztag sarkán álló első sorbeli egyén vezényel: „Jobb, vagy bal szárny elé!” Ezen osztag szélességét tekintetbe nem véve, mozgó sarkponttal kanyarodik, mindaddig, míg a nevezett egyén a vezérlő jelére. „Egyenest!” vezényel, és folytatja azután az új iránybani járatot. — A mint a következő csapatosztatok azon pontra érnek, mellyen az első osztag a kanyarodást megkezdette, minden sarkponton egymásután: „Jobb, vagy bal szárny elé!” és a bevégzett irány változás után: „Egyenest!” vezényeltetik. — A többi a kanyarodást illető utmutatások a szakasz oktatási szabályokban foglalvák.

4. §. A csapattal négyesével jobbra át.

A csapat a „négyesével jobbra át!”-ot minden osztagjában magára viszi végbe.

Ha a bevégzett megfordulás után a csapat hátra vonul, minden csapatosztagnál a szárnyegyének a volt első, mostani második sorból hátra húznak, és az eredeti második jelenleg első sor szárnyaihoz zárkóznak a vezetésre.

NYOLCZADIK SZAKASZ.

A tömegről.

1. §. A tömeg származása.

Hogyha egy csapat osztagai egymáshoz közelebb zárkóztatnak, mint az ő szélességök távköze megkívánja, és a mennyit a felkanyarodás szükségel, akkor ezen csapatból a tömeg származik.

A tömeg alakítása, a lovassági osztagok természetes mélysége miatt azért hasznos némelly esetekben, mivel egy nagyobb s az előlirt távközzel bíró csapat hosszú tért foglal el; a tömegben pedig az osztagok az alakulás vonalához közelebb hozatván, gyorsabban fejlődhetnek; azonfelül a tömeg kisebb hosszúságánál fogva minden térhez alkalmasabb, és a csapat valódi erejét az ellenségnek elrejtí.

2. §. Tömeg alakítása.

A tömeg alakításához vezényeltetik:

„Zárkózz! indulj!”

Az első osztag vagy megáll, vagy az előbbeni járatidőnyét folytatja.

A többi csapat osztagai álló helyben az alább meghatározandó távközre és a vezényelt járat-

közben pedig egy fokkal erősebb járatidőnyben az első osztaghoz zárkóznak.

Álló helyben távközökre érkezvén az irány szárnyán létező egyén „Állj!”-t, járatközben pedig az előbbeni csapat járatidőnyét vezényli.

3. §. A tömeg-távköz.

Szakaszokkal a távköz, mellyre zárkóznak, egy ló hossza és egy lépés.

Fél századokkal két ló hossza és két lépés; ugyanis az elől lévő osztagnak második, s az öt követő osztag első soráig számítván ezen távközt.

Századokkali csapatnál pedig a távközt egy szakasz szélessége az elől lévő század mögött álló egyéneknek ló faraitól az utána álló század ló fejeig. Ha pedig a szakaszok 6 tagnál gyengébbek volnának, mellyekkel mélységüknél fogva az arczból és visszakanyarodni nem lehet, tehát illy esetben a fél osztálynak egy fél század szélességére kell zárkózni.

4. §. A tömeg-járat.

A tömeggeli járatnál

1-ör az osztagok közti távközök pontos megtartására,

2-ör, a belső sarkak, vagyis szárnyak szakadatlan irányzására kell felügyelni.

Ha egy tömegbe zárkózott csapatnak váratlanul fel kellene kanyarodnia, azon vezényletre:

„Távköz a felkanyarodáshoz!”

az első osztag ugyanazon időnyben folytatja a járatot, míg a többi az időny megcsendesítése által a felkanyarodáshoz szükséges távközre elmaradozik.

5. §. Tömeggeli kanyarodás és irányváltoztatás.

Tömegben akármiféle osztagokkal mindenkor mozgó sarkkal kell kanyarodni.

Hogyan kelljen ezt szakaszokkal teljesíteni, az előbbeni czikben már alaposan kifejtetett, mint-hogy egy szakasz csapat szélessége mélységéhez csak nem egyenlő lévén, tömeghez hasonlít. Ugyanazon elvek szerint nagyobb osztagokkal is mozgó sarkkal kell kanyarodni, t. i. 9 lépésnyi távolságra a valódi kanyarodó ponttól és 14 lépésnyi negyedkörben.

A kanyarodó szárnyak egy járat-időnyel sebesebben mennek.

Ha az osztagok ezen kanyarodás által az új járatirányba jutottak, a sarkon, valamint a szakaszokkal csapatban „Egyenest!” vezényeltetik; mire a fejek a csapat elvei szerint az irány-

szárnyra vetődnek, és az eredeti járat felvételik.
— Lásd az ábrát.

Minthogy a sarknak a kanyarodásnál a csapat járatidőnyét meg kell tartani, a tömeggeli kanyarodás nagyobb, mint fél százados osztagokkal, erősebb járatidőnyben mint ügetve ne történjék; mert ha a sark vágatna, a kanyarodó szárnynak futtatnia kellene, a mi rendetlenség nélkül ritkán történhetnék; azért ha a tömeg vágatásban volna, elébb ügetésbe kell venni.

A vezérlő gondja, a kanyarodó ponton felügyelni, hogy minden osztag ugyanazon egy helyen kezdje, és végezze kanyarodását, és hogy a táv-közök megtartassanak.

6. §. Tömegben négyesével jobbra át!

Ez szintugy történik mint a csapatban.

KILENCZEDIK SZAKASZ.

Fejlődés. (Deploiren).

1. §. Csapatbóli fejlődés. 6-ik ábra (Fig. 6.)

Fejlődés alatt értetik a csapatból arczot alakítani; akár csapat, akár tömeg legyen az.

Fejlődés által egy sereg, vagy az ellenség megtámadása, vagy az ő rohamának elfogadásá-

hoz készül, és minthogy ezen mozdulatot gyakran az ellenség közelében, sőt néha előtte kell véghez vinni; szükséges tehát, hogy minden fejlődés a legnagyobb figyelem, gyorsaság és pontossággal eszközöltessék.

A csapat fejlődése történik:

a) a csapat élén létező osztagnak az arczvonalbani felállítása, és

b) a többi osztagnak az első mellé huzódási felmenetele által.

Az első osztág az egész arcznak szolgál irányul, azért azt a leggyorsabban az igazodásnál kifejtett észrevételek szerint az alakító vonalra kell elővezetni, és kiigazítani. Ha a csapat szakaszból alakult, akkor a fejlődésnél az első szakasznak a maga mélységére előre kell vezetetni; ha pedig nagyobb osztágokból áll, akkor az első osztág nem vezetetik előre, hanem megállván, sebesen kiigazítatik.

A többi szakaszok az oktatási szabályzatban kimutatott huzódás alap-elvei szerint fejlődnek az arczba, mellynél arra kell vigyázni, hogy a huzódó szárnyak fejlődés közben egymásra legyenek irányozva.

A huzódás a külső szárnyon vezényeltetik, s annak iránya az által határoztatik meg, hogy a szükséges szélességnek elért táv-köze után az „Arcz!” a már felment osztagnak második sor

lovai fara mögött vezényeltethessék, és hogy a tagoknak megtörtént fölfutása után egy osztag se legyen távolabb az arczvonaltól, mint a maga mélységére.

Mihelyt a tagok fölfutottak, az osztagnak belső szárnyán létező egyén „Indúlj!”-t vezényel, s azt az arczvonalba vezeti, megelőzván valamivel osztagát az igazodás elvei szerint fél lóhosszányira az arczvonaltól: „Állj! igazodj!” vezényel, — mire az osztag egy szempillantatra meg-hökken, és az arczba csúszik, a segéd pedig az osztály fejlődésénél mindenkor az ellenkező szárnyra lovagol az arczvonalt jelölendő.

2. §. A tömegbéli fejlődés

abban különbözik a csapatbéli fejlődéstől, hogy ennél az első osztag helyben marad, mert a többinek elegendő távközök van a felhuzódásra.

A tömegben pedig a felhuzódás csak az által vitethetik végbe, ha az első osztag maga szélességére előnyomul; a fejlődést tehát ezen esetben már akkor kell vezényelni, a midőn a tömeg éle még a maga szélességére van az alakitó vonaltól, mikor is a vezérlő azon figyeltetésére: „Indúlj!” az első osztag parancsnoka mindjárt: „Szakasz, vagy félszázad indúlj!”-t vezényel, és azon a járatidőnyben,

mellyben a fejlődés történik, saját szélességére előnyomulván „Állj!” és „Igazodj!”-ot vezényel. —

Minthogy a szakaszokkali csapat tömeghez hasonlít, tehát az abbóli fejlődés is csak a csapat élén létező első szakasznak saját szélességére előnyomulása által eszközölthetik.

Ha pedig az első szakasz már az alakító vonalon volna, és többet elő nem nyomulhatna, akkor a vezérlő azon figyelmeztetésére: „A páros szakaszok vagy félszázadok jobbra, vagy balra oldalagozz!” — ezen osztagok a maguk szélességére jobbra vagy balra oldalagoznak, a megnyert távköz után a belső szárny egyénei: „Állj, indulj!” és a páratlan osztagok mellé felérkeztökkor: „Állj, igazodj!”-ot vezényelnek, midőn azután a fejlődés akadálytalanul történhetik.

Minden tömeg, vagy csapatból lehet járatközben is fejlődni, midőn a vezérszóra a járatot az előbbeni időnyben folytatván a vezérlő „Indulj!”-ára az első osztag maga szélességére még előnyomul, vagy megáll, a többi pedig mellé fejlődik.

TIZEDIK SZAKASZ.

Rendekkeli elvonulás és felfejlődés.

E l s ő n e m ü :

1. §. Kettesével vagy négyeséveli elvonulás.

Ezen mozdulatot csak akkor kell használni, a midőn a tér más járatot nem enged; az oktatási szabályzat utmutatásai szerint vitetik végbe azon észrevétellel, hogy arcz mögött létező egyének mindenkor azon egyénekhez zárkóznak, mellyek mellett a csapatban állanak.

Ha ezen elmenetnél az irány függőlegesen az arczvonalra vétetik, akkor a szakaszt meghaladó osztagoknál a rendek alakítása a fenálló utasítások szerint csak az első szakasztól hajtatik végbe, a következők pedig az illető oldalra elvonulván a rendeknek egymásutáni bal és jobb kanyarodása által az első szakaszt a függőleges járatirányban követik.

Ezen rendekkeli elvonulásnál az osztálynál a két századosok, kisebb osztagnál pedig a két szárnytisztok közül az egyik a csapat élén lovgoljon, a másik pedig a végén zárkózzék, helyök az őrmesterek, vagy 6— és 7 számú tizedesek által pótoltatvák.

2. §. Az arcz visszakoazása a rendekkel járati irányzatában.

Az oktatási szabályzatban előirt utmutatások szerint történik.

Az arcz mögé tartozó egyének a rendek kanyarodásakor azoktól elmaradván az illető helyeikre mennek.

3. §. Fölfutás általi fejlődés az él irányzatában.

Csak a rendcsapat élén létező szakasz végzi ezen az oktatási szabályzatban kijelölt — huzódás általi — fölmenetet. A többi szakaszok rendei az „Indúlj“ vezérszóra egyenest tovább lovagolnak, még a kettős rendnél 9, a négyes rendnél pedig 12 lépésnyire, az új arcz mögött álló szárny-egyének lovai farához érvén, ott mozgó sarkkal kanyarodnak, és arcz mögött tovább egyenest menvén a szakasz-oktatásnál megállapított második jobb vagy bal kanyarodás által hátul felfutnak.

4. §. Fölfutás általi felfejlődés hátulról.

Ez a szakasz oktatási szabályzatok értelme szerint vitetik véghez, nagyobb osztagoknál is azon megjegyzéssel, hogy az arcz mögé tartozó

egyének a rendek kanyarodása közben melletteiktől elmaradván helyeiket elfoglalják.

5. §. A szakadozás négyesével vagy kettesével, és négyesben vagy szakaszban járatközbeni felfejlődés.

Nagyobb seregosztagok akár arczban, akár csapatban álljanak, a négyes, vagy ketteséveli szakadozást csak szakaszonként teljesítik, miután az élők jobb vagy balra kanyarodása által minden tetszés szerinti irányt megvehetni.

A vezényszó következő:

„Szakaszokból jobb vagy balra négyes vagy kettesenként szakadozz, indulj!”

Ezen mozdulat a szakasz-oktatási szabályzat szerint történik azon megjegyzéssel, hogy miután mind leszakadozott, a sereg vezérlője a további „Indulj!”-t vezényli.

A négyesből kettősrei szakadozás nagyobb osztagoknál szintugy történik, mint egy szakaszban.

Mind a két esetben az arcz mögé tartozó egyének azon rendekhez, a hová ők az illető alakításban utmutatás szerint tartoztak, zárkóznak.

A ketteséből négyesenkénti felfejlődés szinte a szakasz-oktatási szabályzat szerint hajtatik végre,

s miután a páros osztagok huzódás által a páratlanok mellé felértek, a vezérlő parancsára:

„Zárkozz, indulj!”

a rend-csapat élén létező négy tagot kivéve, a többi erősebb időnyben sor-távközre zárkózik.

6. §. A szárnyról négyeséveli 2-ik nemű elvonulás.

Ezen elvonulás mint mozgallomi segély szolgáljon, s nagyobb sereg-osztagoktól valamint helyben, ugy járatközben is a szakasz-oktatási utmutatás szerint vitetik végbe.

Az arcz mögé tartozó egyének azon rendekhez zárkóznak, mellyeknél azon tisztek vannak, kik mellé ők a szakasz-csapatban jutnának.

A visszakozás helyben és járatközben szinte a most említett szabályzatok értelme szerint történik, mire az arcz mögé tartozó egyének a felkanyarodás közben elmaradván az illető helyeiket elfoglalják.

7. §. Átmenet a négyeséveli 2-ik nemű elvonulásból az első neműbe és viszont.

Nagyobb osztagokban is a többször említett utmutatás szerint történik.

Ha a második sor valamennyi osztagai beketőztek, a parancsnok a további járat-időnyét vezényli.

Az átmenet a szárnyról négyeséveli rendjáratból a második nemű négyeséveli alakításba hasonlólag a szakasz-oktatási utmutatásban kiemelt szabályok szerint történik.

Ha az első sor valamely rendében egy az arcz mögé tartozó egyén, mellyre a második sor felfejlődik, léteznék; akkor azon egyén mindjárt oldalt tartson az ezen fejlődéshez szükséges helyt adandó, azután pedig azon rendhez zárkózzék, a hová ezen alakításnál történt meghatározás szerint tartozik.

A második sor rendeihez tartozó egyének ezekkel felfejlődnek.

Miután a második sor valamennyi rendei, az első sor illető rendei mellé felfejlődtek, a vezérlő szavára:

„Zárkózz, indúlj!”

a sorok távközükre zárkóznak és a csapat élén levő rend első sorban létező egyén az arcz elébe tör, és az irányzat szárnyára zárkózik.

TIZENEGYEDIK SZAKASZ.

Osztagokkali elvonulás.

1. §. Szakaszok fél- és egész századokkali elvonulás oldalt. 1-ső ábra (Fig. 1.)

Egy osztálynak szakaszokkali elvonulása következőleg vezényeltetik:

„Szakaszokkal jobb vagy balra kanyarodj!“

mire a fők a kanyarodó szárnyra vetődnek, ha ott nem volnának; az „Indúlj!“-ra pedig valamennyi osztag az arczból kitör.

A kanyarodásnak eleinte nem szabad sebesnek lennie, hanem csak akkor növekedik gyorsasága, hogyha a második sor az arczból már egészen kijött.

Az arcz mögött álló egyének a csapatban meghatározott helyeiket elfoglalják.

Az egyének a sarkokon a téren egy pontot tüznek ki, mellyen az „Állj!“-t vezénylik, hogy a kanyarodás utáni új arczvonalt, az előbbeni arczvonaltól függőleges legyen, és a kanyarodás valamennyi osztagnál, valamint az „Állj!“ vezényező egyszerre történjék.

A törzstiszt vezényel továbbá:

„Csapat, indulj!“

Ugyanazon szempillanatban valamennyi szakasz egyszerre indul, hogy a távközök mindjárt eleinte el ne vesszenek.

A fejek a csapat belső falára vetődnek, melyek egymásra irányoztatnak.

2. §. Ha pedig sürgetős perczben a jobbra elkanyarodott csapatnál a felkanyarodásnak jobbra, azaz: megfordított szakasz-szárnyakkal kellene történni, akkor a vezényszóra:

„Jobbra felkanyarodj!”

mind a fejvetések, mind a szakasz-szárnyak irányozása az előzményekben kimondott elvek szerint történik.

TIZENKETTEDIK SZAKASZ.

Szakaszok fél- és egész századokkali elvonulás előre.

1. §. Szakaszokkali elvonulás, és a csapatnak az egyik szárny-szakasz előtti alakítása.

7-ik ábra (Fig. 7.)

H e l y b ő l.

A törzstiszt vezényel:

„Az első jobb szakasz egyenest, a többi jobbra kanyarodj! indulj!”

Az első szakasz: jobbra tarts! arcz! állj! vezényszavak által a maga szélességére előre, és kilencz lépést oldalt vezetetik. Az utolsó két vezényszónak gyorsan kell egymásra következnie.

A többi szakasz azalatt jobbra kanyarodik. A vezérlő: „csapat, lépést, indulj“ szavára az egész csapat megindul, s a kanyarodó szakaszok a kanyarodást mozgó sarkkal teljesítik, az első szakaszt követendők.

Minden szakasznak ugyanazon a ponton kell kanyarodnia, s ennek végeztével a reá következő „egyenestre“ a fejek a közönséges alapelvek szerint balra vetődvén a bal szárnyak az elsőre irányoztatnak.

Balra ezen elvonulás ellenkezőleg vitetik végbe.

Fél- vagy egész századokkal szintugy történik, csak hogy itt az első osztag oldalt nem tart, hanem a maga egész szélessége, s négy lépésnyire előnyomul, és a kanyarodás a fenálló alapelvek szerint álló sarkkal vitetik végbe.

2. §. Járatközben,

pedig vezényel a törzstiszt:

„Fél századokkal jobbra vagy balra szakadozz!

Az „indulj!“-ra az első félszázad egy időnyel bátrabban indul, a többi pedig hátra-

marad. Mihelyt az első osztag második rende az arcvonalon tulment, a második legközelebb fél-századnak vezényeltetik: „Jobbra huzódj!“ Ugyanezt teljesíti a harmadik és a negyedik fél-század, ha az előtte való osztag második rende az arcból kijött. — Mihelyt a fél-századok huzódó szárnyaikkal irányzatban vagynak az előttök lévőekkel, azon szárnyas egyének

„a r c z!“

az ellenkező szárnyasok pedig

„i n d ú l j!“-t

vezényelnek.

Mihelyt ezen szakadozás által a csapat alakult, a törzstiszt vezényeli: „Lépést!“, mellyre a fejvetés a csapat belső falára, s az előbbeni járat-ídőny felvétele történik. —

Ezen szakadozás különösen alkalmas az arcjárat közben a tér akadályait kikerülni.

3. §. Fejlődés általi csapat alakítása.

8-ik ábra (Fig. 8.)

Ez előre és hátra, jobbra és balra történhetik, annál fogva ellenség előtt felette alkalmazható, azért is a vezényszavak röviden egymásra következzenek, és az igazodással nem kell soká bajlódni.

Minthogy ezen mozdulat félszázadokkal történik, tehát rendes kiviteléért a szárnytisztek felelősek.

Ezen mozdulat még azon előnnyel is bír, hogy a törzstiszt ez által osztályát a csapatból a jobb és balrai fejlődés, fel- és átkanyarodás által minden irányban alakíthatja.

a) Ezen csapat előrei alakításához vezényeltetik:

„Jobbra!“ Előre csapatot alakíts!“

„Félszázadokkal jobbra kanyarodj!“

„Indúlj!“

„Balra fejlődj! indulj!“

A kanyarodás és fejlődés a már tanított utasítások szerint történik. Mihelyest az utolsó osztag a fejlődés által arczba ért, az osztály vezénylő tüstént vezényli: „Félszázadokkal balra kanyarodj! indulj!“ — melly által a csapat alakulva lesz.

b) A hátra alakításhoz vezényeltetik:

„Jobbra, hátra csapatot alakíts!“

„Félszázadokkal jobbra kanyarodj!“

„Indúlj!“

Jobbra fejlődj! Lépést! Indúlj!

A fejlődés itt elforgatott szárnyokkal történik, s a nélkül, hogy az illető tisztek helyeiket vál-

tóztatnák, reá tüstént a jobbra való elkanyarodás következik.

Mind a két esetben ezen mozdulat balra el-
lenkezőleg vitetik véghez, magától értetődően:
hogy ezen mozdulatok ellenség előtt a lehető leg-
nagyobb sebességgel történjenek, és arcz s oldal-
ban csatározók által védve legyenek.

TIZENHARMADIK SZAKASZ.

Szakaszok fél- és egész századokkali
elvonulás hátra.

1. §. Szakaszokkali elvonulás, és a csapatnak
egyik szárnyszakasz megetti alakítása.

Ehez a vezényszó :

„Az első jobb szakasz át; a többi
jobbra kanyarodj!”

„Lépést!” „Indúlj!”

A törzstiszt további csapat „Indúlj!” ve-
zényére az álkanyarúlt osztag egyenest megy, a
többi pedig a már kifejtett útmutatás szerinti ka-
nyarodás által azt követi.

TIZENNEGYEDIK SZAKASZ.

A csapatból osztagokkali felfejlődés.

Ez 1-ör a felkanyarodás,
 2-or a fejlődés, és
 3-or az arcz megetti felkanyarodás által
 történik.

1. §. A csapat irányzatábani felkanyarodás.

9-ik ábra (Fig. 9.)

Ha az osztagokkali elvonulás jobbra történt,
 akkor ezen felfejlődés kiviteléhez vezényeltetik:

„Balra felkanyarodj!”

mire a fejek jobbra vettetnek.

„Indúlj!”

ez mindenik osztagtól álló sarkkal hajtatik végbe,
 és arra kell figyelni, hogy a bevégzett kanya-
 rodás után „Állj!” nem vezényeltetik; — ha-
 nem az első osztag kanyarodó szárnya tüstént
 megáll, mihelyt a következő sarkok irányzatába
 ért, — a többi osztagok pedig, a midön az
 előttök lévő osztagok sarkai mellé jutottak. Lásd
 az ábrát.

Minden fejlődésnél sarkponton álló, s az arcz megé tartozó első főhadnagy szakaszának arcza előtt lovagol helyére. A kanyarodó szárnyon és a második sorban álló, az arcz megé tartozó egyének pedig helyökre hátra húznak.

Ha felkanyarodás után „Igazodj!” vezényeltetik, akkor az igazodás a sarkakra, a jelen esetben a bal szárnyra történik.

2. §. A csapatél irányzatábai fejlődés.

6-ik ábra (Fig. 6.)

Ez álló helyben, és járatközben vitetik végbe
Helyben: ha jobbra volt az elvonulás vezényeltetik:

„Balra fejlődj!”

Lépést, ügetve, vagy vágatva indulj!

Az első szakasz a szárnyegyén „szakasz! indulj! állj!” vezényletére a maga szélességére bátran előnyomúl.

Ezen egyének a vezérlő az iránypontot mellyre igazodnia kell, kijeleli:

A többi a kilenczedik Szakaszban megállapított szabályok szerint vitetik véghez.

Járatközben.

A vezényszó szinte az előbbeni.

Az „indulj!” után az első szakasz a maga

szélességére az előbbeni járat időnyben előnyomúl, s megáll, — a többiek pedig a járatból a húzódás által fejlődnek.

Félszázadokkali fejlődésnél az ismert elvek szerint az első osztag helyben marad, járatközben pedig az „indúlj!“ szóra megáll. Lásd az ábrát.

3. §. Osztagokkal arcz megetti felkanyarodás. 10-ik ábra (Fig. 10.)

Ha az elvonulás szakaszokkal jobbra volt, s a csapat éle szárnya azon jobb oldal ponthoz közelít, a hová ezen szárnynak a felfejlődésnél jutnia kell, akkor a törzstitszt vezényel.

„Az első szárnyszakasz megett jobbra felkanyarodj!“

A csapat folytatja járatát mindaddig, mig a vezérlő az első osztag tisztjének kardjával int, mire ez tüstént álló sarkkali kanyarodást

„Jobbra kanyarodj!“

„Állj! indulj!“ vezényel, ezután 12 lépést egyenest előre nyomúl és

„Állj!, jobbra igazodj!“ által szakaszát megállítván kiigazítja.

A többi szakasz e megett egyenest tovább jár, s azon arányban, hol távközöket elérik, a

jobb szárnynak egyénei fenidézett vezényleteire felkanyarodván az új arczba vezettetnek. Lásd az ábrát.

TIZENÖTÖDIK SZAKASZ.

Osztagokkali felfejlődés rendkívüli esetekben.

1. §. Elfordított szárnyakkali felkanyarodás és fejlődés.

Előreláthatlan esetek: ugymint ismeretlen tájékokbani bonyodalmak, váratlan téri vagy más rögtöni akadályok, mellyeknél egy pillanat sem veszíthető — föltételezik, hogy a sereg illy alkalommal az ellenségre ütendő, vagy annak megtamadását elfogadandó, elfordított szárnyakkal is fejlődjék.

A megfordított szárnyakkali felkanyarodás és fejlődés, úgy, mint már rendszeren tanítatott, vitetik végbe; csak hogy a századosok mind a két esetben a véghez vitt fejlődéskor az osztaguk ellenkező szárnyán létező egyénnel helyet cserélvén, az osztály szárnyaihoz zárkóznak.

Az arcz visszakoazása az előbbeni osztagók

átkanyarodása által éretik el, melly közben az illető egyének eredeti helyeiket megint elfoglalják.

2. §. Fejlődés a csapat élére, arcczal háta felé. 11-ik ábra (Fig. 11.)

Ha a csapat jobbra alakúlt, vezényeltetik:

„Jobbra fejlődj, és balra átkanyarodj! „indulj!“

Az első szakasz a maga szélességére előnyomulván, megáll.

A többi szakasz jobbra fejlődik, s mihelyt a legközelebb következő az arczba jutott, az első balra átkanyarodásra vezényeltetik, és ennek végbevitele után a szárnyas egyén „állj!“ és jobbra igazodj!“-ot vezényel.

A többi szakaszoknál az „állj!“ elmarad, mivel arczba kanyarodván, látják mikor kell megállniok.

A második szakasz szintúgy bévárja, míg a harmadik, — s ez míg negyedik hozzája érkezett, s így egyik szakasz a másik után kanyarodik egyenkint át, azon észrevétellel: hogy egy szakasz se kanyarodjék elébb, míg azt az előtte való be nem végezte. Lásd az ábrát.

TIZENHATODIK SZAKASZ.

Ferde arcz (oblique) alakítás.

12-ik ábra (Fig. 12.)

Ehez az osztály, fél jobb, vagy fél balrai fél századokkali elkanyarodása után, a közönséges már tanított csapat élére való fejlődés által, alakítódik bármelly ferde arczvonagra. — Vezény szavak a következők:

„Félszázadokkal, féljobbra kanyarodj!“ „Indúlj!“ „Állj!“ „Balra fejlődj!“
„indúlj!“

Balra ellenkezőleg.

TIZENHETEDIK SZAKASZ.

Összesereglés (Reallirung).

Egy jól szerkeztett és betanított seregnek leglényegesebb tulajdonságai egyike, — a gyors alakulás; és ez abban áll: hogy minden nemzetőr a maga szakaszát, sorát, előtteseit és melletteseit

hamar megtalálja. Ezt tehát többször kell gyakorolni, hogy az őrserég riadal alkalmával, vagy az ellenség előtt elszéledés esetében mentül hamarébb magát alakíthassa.

Ennek kivitelére a törzstiszt a zászlót tagjaival és a mellette lévő egyénekkal az arczból előre vezeti a többinek pedig

„Széjjel! indulj!“ vezényel.

Az egész osztály, — a zászlóval előre nyomultakat kivéve, — szétoszlik. Ezalatt az osztály vezérlője a zászlóval más arczvonalat vehet, és összehívót vagy riadalt fúvat.

Ebben a pillanatban mindenki a zászlóhoz siet, és körülte gyorsan alakúl az osztály. — Az első sorbeli egyének igyekezzenek legelső helyeikre érni, az arczvonalat, és a' szakasz-távközöket mentől hamarébb jelölendők; a második sor pedig két ló hosszányira alakúl az első megett. Ezen távköz csak a vezénylő „állj!“ szavára záródik be. — Az igazodás a lassú lépést haladó zászlóra van, és mindenki hátulról lovagol sorába a maga helyére, a másokkal összeütközéstől óvakodván. — Az összesereglés alatt a legnagyobb csendesség uralkodjék, s az összehívás csupán trombita-szóra történik. — Szükség tehát itt is, mint minden más gyakorlatnál: hogy kiki a trombita-jeleket jól esmérje.

TIZENNYOLCZADIK SZAKASZ.

A roham (Attaque).

(Lásd hátul a trombita jeleket.)

A lovasság mozdulatai nagyban, a nemzetöröknek és a lovaknak lépcsőnkénti kiképezésükön alapulvák. — A lovaglásnál tanított három fokozatú vágatást úgy kell a rohamnál alkalmaztatni, hogy a futtatás, mint a legnagyobb rohamerő csak 80 vagy 100 lépésnyire az ellenféltől vezényeltessék.

A törzstiszt a rohamot a roham trombitajel 2-dik része (den 2-ten Theil des Abbruchs zu Pferd) által tudatja először osztályával, azután vezényel.

„R o h a m r a“

Erre a sereg a nyeregbunda bokrái kigombolása — töltővesszőnek a bokrákbóli kihúzása, s a kard-markolatszíjnak kézreszorításával harcra készül. — Ha a pisztolyok töltve nem volnának, gyorsan megtöltetnek,

A századosok végig lovagolják és nézik az arcot, hogy minden rendben van-e?

Az arcz megett álló első főhadnagyok, és

második örmesterek fölvigyázzanak: hogy a második sor előtteseire álljon, s elegendő, egy ló hosszányi távközt tartson.

Ha minden rendben van, az arcz megett álló trombitások annak jeléül: hogy a sereg a harczra kész a roham-jel második részét fújják.

A főtrombitás két kettős harsot (2 doppelte Stösse) fúj, és a törzstiszt vezényel:

„L é p é s t i n d ú l j !“

azután a főtrombitás 3 kettős harsot fúj (3 doppelte Stösse).

„Ü g e t v e i n d ú l j !“

továbbá a főtrombitás félinduló jelére (halbe Marsch).

„V á g t a t v a i n d ú l j !“

s ötven lépés haladás után

„S e b e s e b b e n !“

s midőn a sereg 80 vagy 100 lépésnyire van az ellentől, a törzstiszt „R a j t a !“ vezényel, a főtrombitás a riadalt fújja, az egész sereg pedig:

„R a j t a“ kiált.

Az első sor védőbe tartja a kardot, s mindenki a legnagyobb futtatásban rohan az ellenségre, még pedig úgy, hogy egymástól el ne széledjenek.

Az igazodás, s a különböző járatidőny rendes fölvetelére az arczjáratnál megalapított szabályok itt emlékezetbe hozatnak, hanem a „Rajta!“ szóra mindenki egyenest előre néz. — Az arcz megett álló trombitások minden jeleket a trombitástól átvévén, mindjárt utána fújják.

Ha az ellenség visszaveretett, a törzstiszt „Állj!“ vezényszavára a fő, és minden trombitások összehívót (Apell) fújnak, mire az egész osztály lovait vissza tartóztatván, nem áll meg, hanem lépést tovább halad, míg csak másik „Állj!“ nem következik.

Ha pedig a visszaverett ellenség üzőbe vétetnék, akkor a vezérlő

„V á g t a t v a!“ és későbbi

„S e b e s e b b e n“

szavára, a trombitások vágatás jelezésére, a sereg utána irámlik; és miután már eleget üzte

„L é p é s t,“ és utóbbi „Állj!“ vezényszóra megáll.

A vezérlő, segédje és a főtrombitás a sebes vágatásig az arcz előtt maradván, a valódi rohamnál megállnak, s az osztály egyik szárnyához tartozván a sereggel az ellenségre rohannak.

Gyakorlás alkalmával pedig mindig az arcz előtt maradnak.

Az ellenség megrohanásánál az egész sereget soha se kell egyszerre alkalmazni, hanem egy aránylagos részét, p. o. az osztálynál egy fél-századot mindenkor tartalékul előreláthatlan esetekre feltartani, melly a sereget az arcz megett csapatban követi.

Ezen tartalék — ha az ellenség megszalasztott — annak üzésére; ellenkező esetben pedig, — míg a sereg hátravonulván alakítja magát — az ellenség feltartására és csatározásra használható.

Háborúban a körülmények határoznak, azért az itt gyakorlásra tervezett távközök az ellenség előtt nem mindig alkalmazhatók, mert sokszor a szükség úgy hozza magával: hogy a roham — főkép kisebb távközökre és kisebb osztagoktól — mindjárt vágatva kezdődjék; szinte a fentebbi okokból az üzési távközt se lehet épen meghatározni.

TIZENKILENCZEDIK SZAKASZ.

Az elő-véd. (Avantgarde)

Senmiféle sereg — még béke idejében se járjon elő — utó és oldal-véd nélkül.

Az elővéd rendeltetése: hogy a fősereget az ellenség ingerkedései ellen biztosítsa, szándékát fölfedezze, őt felkeresse, az ő állhatatosságát megkísértse, a sereget les elől megóvja, a fő-seregnek szükség esetében alakítására időt szerezzen, és mozdulatait takarja, az ellenség könnyű seregeit nyugtalanítván hátra verje, és a tér előnyeit felfedezvén, azokat, valamint a rajta lévő akadályokat is vezérlőjének zsinórmértékül bejelentse. —

A lovas csatározásról. 13-ik ábra

(Fig. 13.)

Erre mindég az osztag negyed része küldetik előre, annak biztosítására, s hogy véletlenül az ellenségre ne bukkanjon.

Ekkor p. o. egy osztálynál vezényeltetik:

„Első század jobb, vagy első szárnya
csatározni!“

az osztag-parancsnok az arcz elébe megy vezénylésre.

A nevezett félszázad mint a pisztollyali lövöldözésekhez elkészül, — s fegyvereit megtöltvén kardját meghúzza. — Ha csak egy szakasz küldetik előre, vezérlője annak két felét megnevezze. Minden szakasznál egy trombitás legyen.

„Lépést, vagy ügetve indulj!“

ha már az osztag az arczból kijött, azt a vezérlő az osztály hátramaradt részének közepe felé húzódtatja, s ha arra van irányozva: „Egyenes!“ vezényel. — Ha 200 lépésnyire az arcztól előre haladott, mindég a' jobbróli felét küldi először ki.

„Első szakasz előre, s széjjel nyitódj!
indulj!“

A kinevezett szakasz sebesebb járatban előre lovagol, s mindjárt két sorból az oktatási szabályok szerint vezénylet nélkül egyet képez. — A hátramaradó szakasz vezérlője pedig azt lassú járatba veszi, két sorból egyet képezvén, egy lóhosszányira szétnyittatja; ezen egy sort közepével a hátra lévő arcz közepére irányozza s

közepére kiigazítja. A csatározni szétoszlott szakasz nemzetőrei kardjaikat a jobb karra függesztvén, egy pisztolyt felhúзва a jobb szem irányában készen tartanak a tüzelésre. — Az első százados hátra maradt fél századjához csatlakozik, a 2-dik százados fél századjával kimegy csatározni.

A csatározók félhold-alakra eloszolva, takarják hátra levő osztályokat, úgy, hogy a két szárny mindég hátrább legyen a középnél, s ez által a hátra levő osztag két szárnyait is takarják.

Minden tag szünet nélkül összetartson az illy két nemzetőrből álló tag egyike a másiktól legfelebb 50, egy nemzetőr a másiktól pedig legfelebb 25 lépésnyire legyen.

A tüzelésnél egymásra úgy figyeljenek, hogy a tűz soha el ne álljon. — E végre először lönek az első sorbeliek, de ha ezek töltésben vannak, a másod sorbeliek, s így viszont. A hol vak tag van, azaz egy nemzetőr a jobbról lévő taghoz csatlódik, s így ezek hárman lövöldöznek. — A tüzelés soha se álljon el parancs trombitajel nélkül.

A csatározók soha se álljanak meg, hogy az ellenség célba ne vehesse őket, hanem bár helyben, előre, hátra, vagy oldaltmenőben kell tüzelniök, kis körökben mindég jobbra balra forogjanak. A mellyik löni akar, egy kevéssé

előre lovagol, félbalra áll lovával az ellenség felé, hogy jól czélozva nyugalommal s jobbról löhessen pisztolyával ellenére.

Az altisztek a sor háta mögött felosztva, ügyeljenek a tüzelés helyes menetelére, a vezénylő pedig az egész helyes felosztása- és a rend föntartására.

A csatározásnál a legnagyobb csend uralkodik.

A lövöldözésnél mind a két fegyvert kell használni, hogy az egyik csöve nagyon ki ne melegedjék, a töltést pedig jól reá verni, hogy a pisztoly-csőt szét ne rúgja.

A két szárnyalók és az altisztek figyeljenek, hogy a csatározók nagyon szét ne oszoljanak.

A csatári láncz, és segélye minden mozdulatait a seregöké után intézik, azért a főtrombitás jeleire — mellyek mindenkor tüstént az előnyomult trombitásoktól áfveendők — különösen kell vigyázni.

A csatarozás trombitajelekkel vezényeltetik, ezeket ismerni, elérteni s reájok minden csatározónak szorosán vigyázni kell.

Trombitajelek, és mellyek a csatározóknak teendői ezek irányában. (Lásd a trombitajeleket hátrább).

1-ször. Az előnyomulás és tüzelés elkezdésére fuvatik egy negyed induló (Viertel-marsch); erre kiki előre haladva forog, s elkezd tüzelni a már mondott rend szerint.

2-szor. Ha már állva, vagy hátrálva tüzelnek, szintén a negyed induló fuvatik, akkor ismét előre kell nyomulni.

3-or. A hátrálásra takarodó fuvatik. Erre a csatározók mindég forogva hátra húzódnak, s egyedül az, kire a lövés sora kerül, lovagol egy kevéssé előre. —

A segítségre hátramaradt szakasz pedig fél-soronként úgy vezettetik hátra, mint a hogy a főosztag hátrál. — Egyébiránt ezen sornak mindég úgy, és arra kell menni, a merre a főosztag jár, hogy azt szünet nélkül az ellenség felé takarják, s egyszersmind a csatározóknak is segíteni készek, és kéznél legyenek.

4-szer. A helybeni tüzeléshez „Állj!” jel fuvatik, erre helyben, körben forogva tüzelnek.

5-ször. A lefúvás jelére a tüzelés megszűnik, de fegyverét mindenki a tüzelésre készen tartja; s úgy megy előre, hátra, vagy helyben forog, a hogy ezen trombitajel találta.

6-szor. A „jobbra húzódásra, vigyázz“ (Habt acht) fuvatik.

7-szer. A balra húzódáshoz az egyes vadász-hívás (Jaegerruf).

8-szor. Az elől csatározó szakasz a hátulsóval leendő felváltására „ébr esztő (Tagreveille) fuvatik. — Erre a hátulsó szakasz sora gyorsan előre lovagolván úgy oszlik el, mint az első; — s attól a tüzelést és a járat nemét, melyben találta, általveszi. — A felváltott szakasz gyorsan hátra lovagol, s vezérlője a volt hátulsó szakasz helyén nyílt sorral összeigazítja.

9-szer. Az összeseregléshez összehívó (Appell) fuvatik. — Ekkor a hátul tartalékban levő szakasz mindjárt menőben kétsoros szakaszt képez, a csatározók pedig a lövöldözéssel tüstént megszünvén, pisztolyaikat elteszik, s meghúzott karddal sebesen hátra lovagolván, a maguk helyén szakaszba zárkoznak. — Ezután a vezérlő átkanyarodással vezet hátra a fél századot osztálybeli helyére.

10-szer. Ha riadót vagy is rohamjelt fúnak, minden csatározó magától hátra nyargal osztálya szárnya felé, a mellyhez tartozik. — Az osztály mögött 30 lépésnyire összezárkozva

követik a rohamot, mellynek végeztével ismét az arcz előtt szétoszlanak, vagy a megvert ellenséget kergetni, vagy a szétzavart ellennel ismét csatározni.

Ha csak egy századból egy szakasz küldetik csatározni, ennek is csak jobb fele megy előre tüzelni, másik fele egy sort képezvén tartalékul marad.

Ha nagyobb testületek küldenek ki egy vagy több századból álló csatározókat, fele szétoszlik csatározásra; a tartalék pedig nem egy sort képez, hanem szakaszonként féljobb, vagy bal kanyarodás által a csatározóknak félhold-alakú soruk mögött marad segítségre.

A csatározók legjelesb tulajdonai: csendesség, ügyes használása a térnek, és biztos nyugodalmas kezelése a fegyvereknek.

HUSZADIK SZAKASZ.

Négyszög-alakítás, esküre vagy más
alkalmakra.

14-ik ábra (Fig. 14.)

Vezényszó:

„Vigyázz! Négyszöget alakíts!”

Két szárnyas század, — fél század,
vagy század, balra és jobbra kanya-
rodj! Lépést! Indúlj!

A sarkakon: Állj! Jobbra vagy balra iga-
zodj!

Visszakozz!

Két szárnyas félszázad —

Arczot hátra alakíts!

Jobbra át! Hátsó sor zárkozz!

Előbbi helyekre, jobbra és balra

Kanyarodj! Indúlj!

A sarkakon „Állj!

Ezután minden százados a maga fél vagy
egész századának vezényli:

Arczra visszakozz!

Jobbra át!

Hátsó sor zárkozz!

Indúlj!

Jobbra vagy balra igazodj!

A lovas nemzetőrségnek gyalog század és osztálybeli gyakorlatokra szüksége nem lévén, azok itten elmellőztetnek. Ha valaki nemzetőreit ezekben is gyakorlani kívánná, a gyalogság gyakorlati szabályait használja.

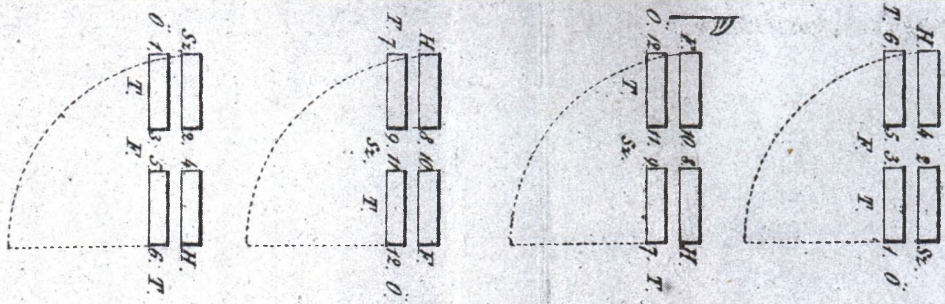

SZK

Széchenyi Könyvtár

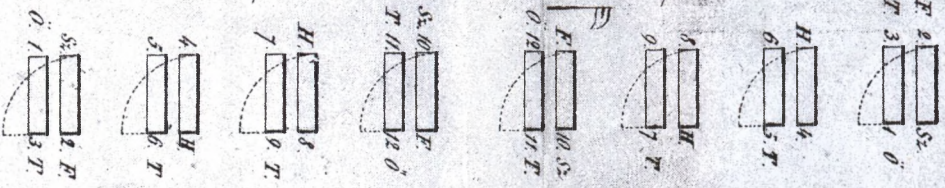
Félszázadokkali elvonulás jobbra.

Abmarsch mit halben Escadron's rechts.

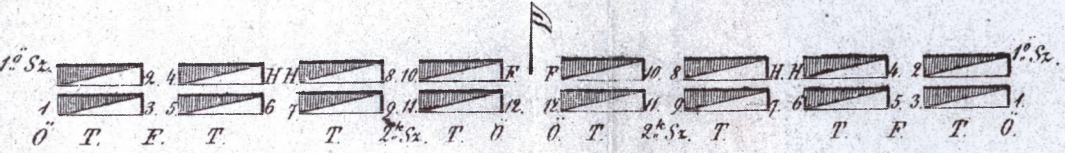
Szcaszokkali elvonulás jobbra.

Abmarsch mit Zügen rechts.

Egy osztály felállítása és beosztása.

Stellung und Eintheilung einer Division.

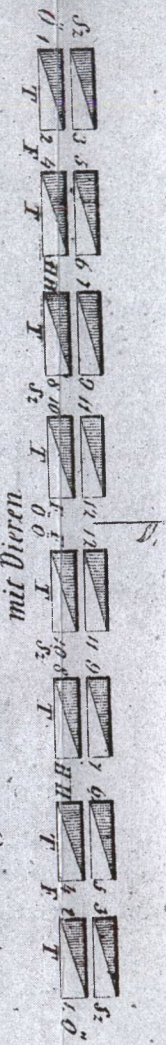
Jegyek / Zeichen

Sz. Százados. F. Fühadnagy. H. Hudnaggy. Ö. Örmester. T. Trombitás.

1° Abra. / Fig. 1.

Egy osztály áhása a negyesevéli átfordulás után.

Stellung einer Division nach vollbrachter Rechtsunkebung mit Dieren

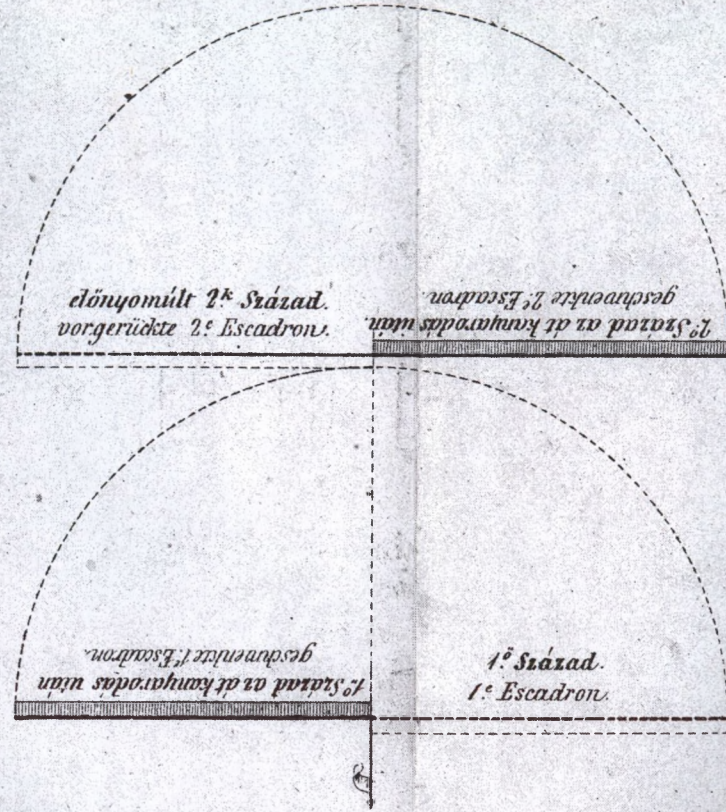

2° Abra.

3° Abra.

Ártz és szárny változtatás.

Bewegung zum Front u. Flügel verändern.

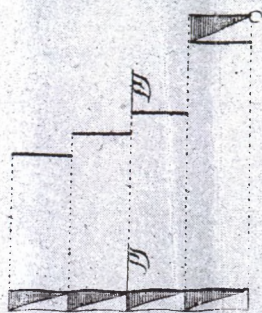

dönnyomult 2° Század. vorgeriickte 2° Escadron. 2° Század az át kanyarodás után geschwenkte 2° Escadron.

1° Század. 1° Escadron. 1° Század az át kanyarodás után geschwenkte 1° Escadron.

4. Ábra

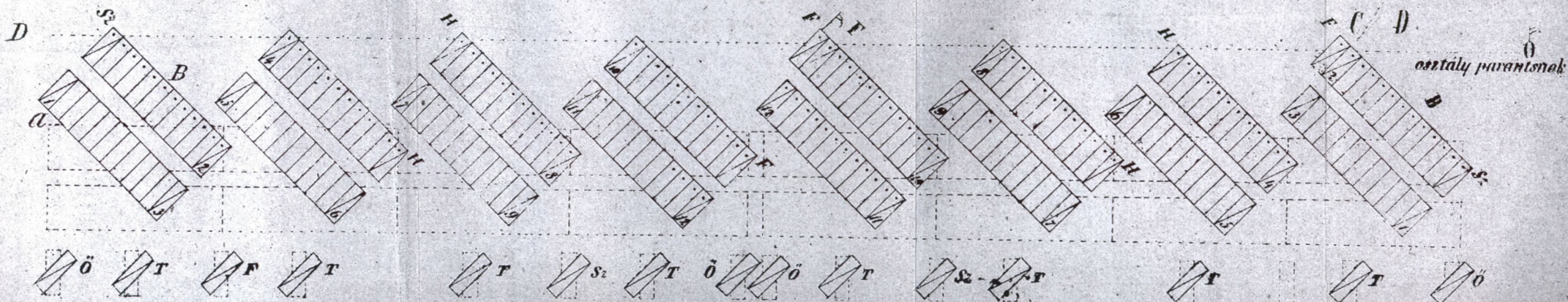
Osztágokkal igazodás itten felszázadokkal
Richtung mit Abtheilungen

Magyarázat *AA* Arzvonat a járásban
BB Szakaszok a féljobbrakanyarodás után
CC A húzódás iránya
DD Csapat iránya

5. Ábra

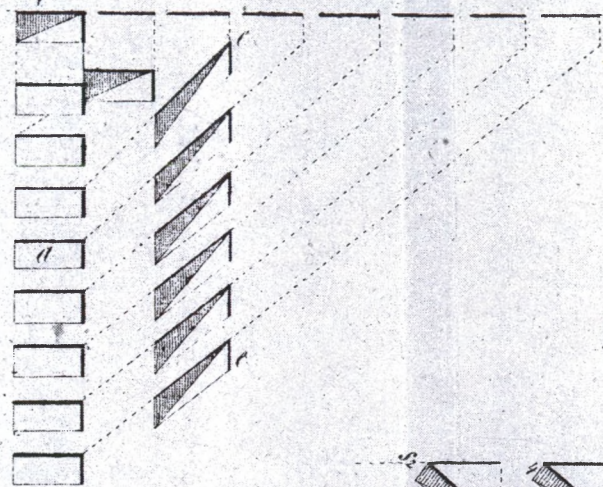
Erklärung *AA* Frontlinie während des Frontmarsches
BB Lüge nach der Brechung durch die Abtelschwenkung
CC Directionslinie der Ziehung
DD Kolonnen Alignment

6^{ik} Ábra

Osztály szakaszokkali fejlődése jobbra

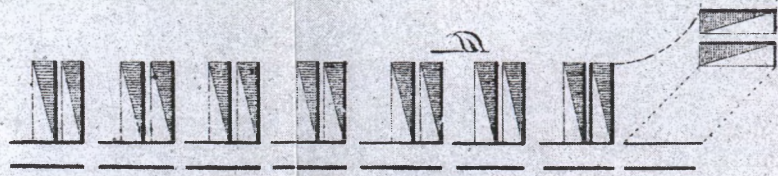
Deployierung einer Division mit Zügen rechts

7^{ik} Ábra

Csapat alakítás a szárnyas szakasz előtt

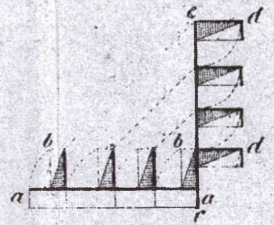
Formirung einer Colonne vor dem rechten Flügelzug

8^{ik} Ábra

Csapat alakítás fejlődés által

Formirung einer Colonne durch die Deployierung

9^{ik} Ábra

Csapat irányzatábani felkanvarodás

(Aufschwenkung in das Allignement der Colonne)

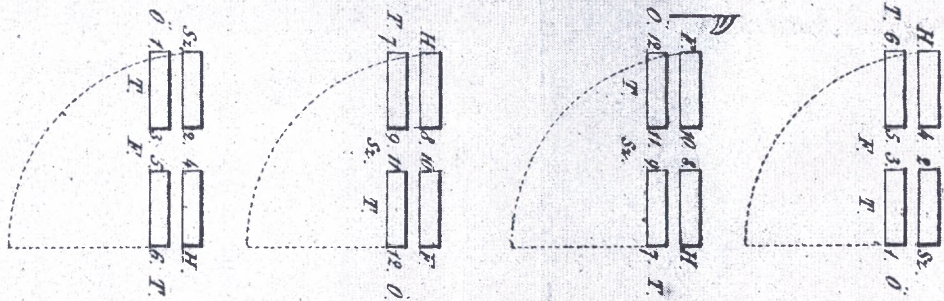
- a Az osztály szakasz csapathoz
(Division en colonne mit Zügen)
- b Az első szakasz szélességére dőnyomulása
(Vorrückung des ersten Zugs um seine Breite)
- c Hív alakulási vonal
(Formirungs Linie)
- ee. A húzóoldó szárnyak igazodása
(Richtung der zählenden Flügel beim Deployiren)

Az ábra a felkanvarodásba lévő szakaszokat mutatja.
Die Figure zeigt wie sich die Züge in der Aufschwenkung befinden

- a a Az osztály első állása
(erste Aufstellung der Division)
- b b kanyarodás félzáradokkal
(Schwenkung mit halben Esradrons rechts)
- c c Fejlődés balra
(Deployierung links)
- dd d csapat alakulása a félzáradokkal balra kanyarodás által
(Formirung der Colonne durch die Links-Schwenkung der Abtheilungen)

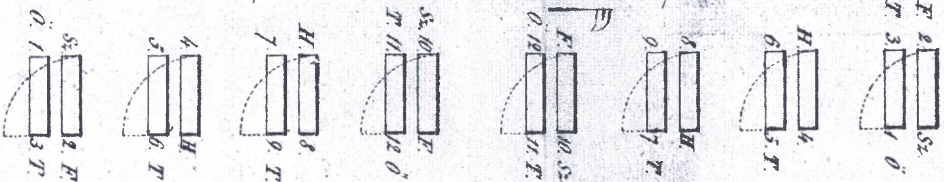
Félszázadokkali elvonulás jobbra.

Abmarsch mit halben Escadron's rechts

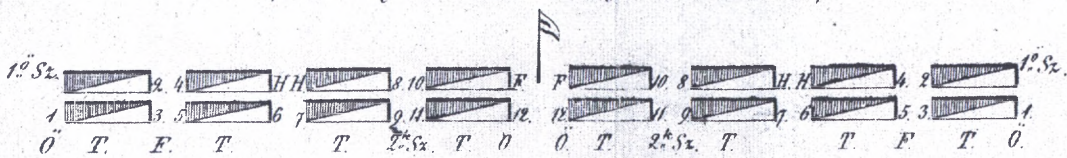
Szkaszokkali elvonulás jobbra.

Abmarsch mit Zügen rechts

Egy osztály felállítása és beosztása.

Stellung und Eintheilung einer Division

Jegyek / Zeichen

Sz. Százados. F. Főhadnagy. H. Hadnagy. Ö. Örmester. T. Trombitás.

1. Abra.

Fig. 1.

Egy osztály állása a negyesevéli atfordulás után.

Stellung einer Division nach vollbrachter Rechtsunkehrung

mit Dieren

3. Abra.

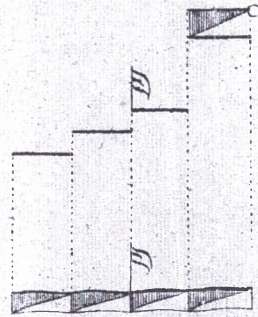
Artz és szárny változtatás.

Bewegung zum Front u. Flügel verändern

4. Abra

Osztágotkai igazodás itten felszázadokkal
Richtung mit Abtheilungen

Magyarázat *AA Artzvonala a járathba*

BB Szakaszok a feljohbrakanyarodás után

CC A húzódás iránya

DD Csapat iránya

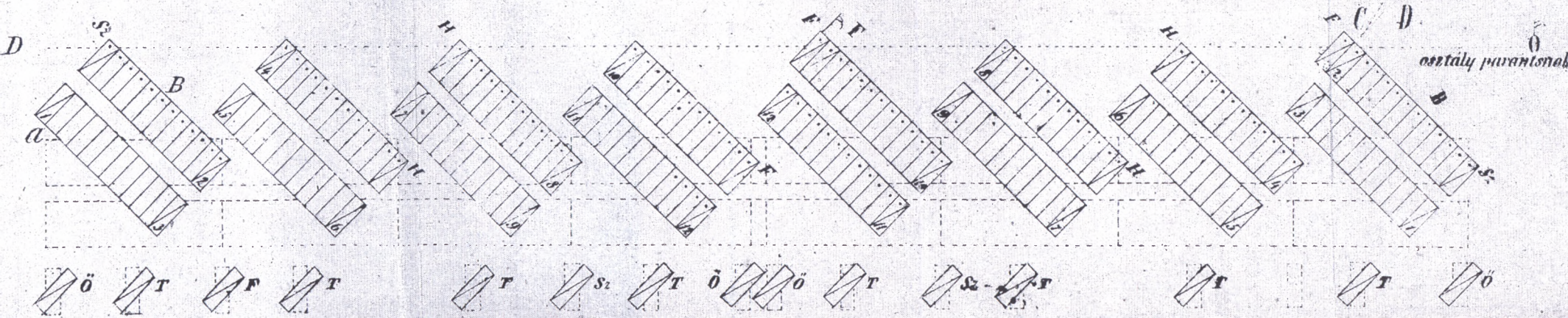
5. Abra

Erklärung *AA Frontlinie während des Frontmarsches*

BB Lüge nach der Brechung durch die Aditelschwenkung

CC Directionslinie der Ziehung

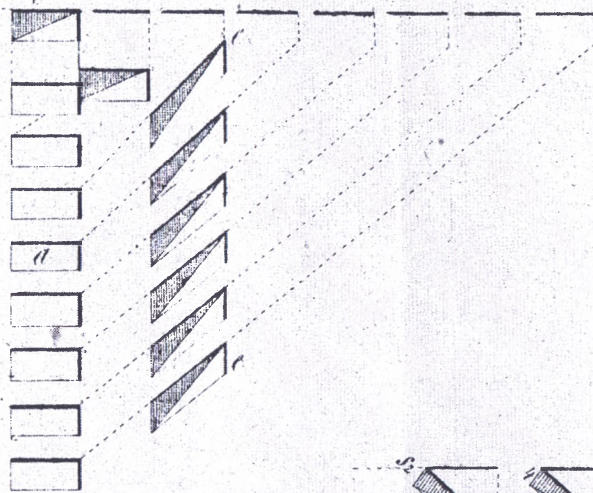
DD Kolonnen Alignment

6^{ik} Abra

Osztály szakaszokkai fejlődése jobbra

Deploirung einer Division mit Zügen rechts

7^{ik} Abra

Csapat alakítás a szárnyas szakasz előtt

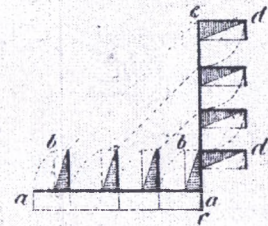
Formirung einer Colonne vor dem rechten Flügelzug

8^{ik} Abra

Csapat alakítás fejlődés által

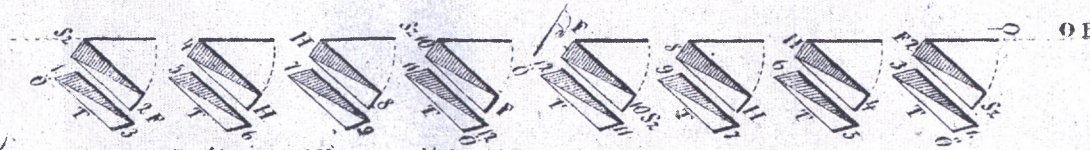
Formirung einer Colonne durch die Deploirung

9^{ik} Abra

Csapat irányzatábani felkanyarodás

(Aufschwenkung in das Allignement der Colonne)

a Az osztály szakasz csapathoz
(Division en colonne mit Zügen)

b Az első szakasz szélességére dőnyomtatása
(Vorrückung des ersten Zugs um seine Breite)

c Új alakulási vonal
(Formirungs Linie)

cc. A hűződő szárnyak igazodása

(Richtung der nahenden Flügel beim Deploiren)

Az ábra a felkanyarodásba lévő szakaszokat mutatja.

Die Figure zeigt wie sich die Züge in der Aufschwenkung befinden

a a Az osztály első állása
(erste Aufstellung der Division)

b b kanyarodás felszáradokkal
(Schwenkung mit halben Esradrons rechts)

c c Fejlődés balra
(Deploirung links)

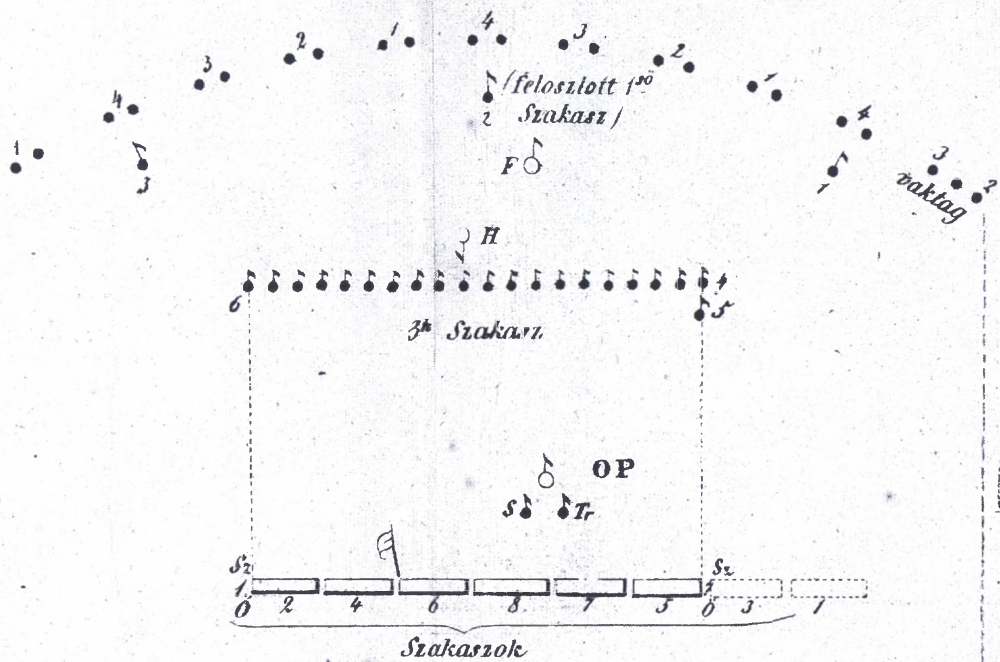
d d csapat alakítása a felszáradokkal balra
kanyarodás által

(Formirung der Colonne durch die Links-Schwenkung der Abtheilungen)

13^{ik} Ábra

Csatározás kétszakaszszal

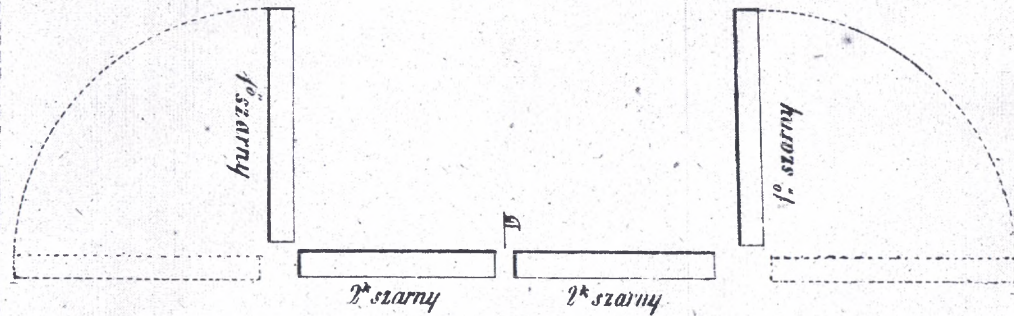
Plänke mit 2 Lügen

14^{ik} Ábra

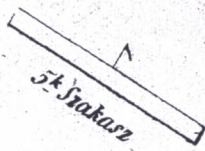
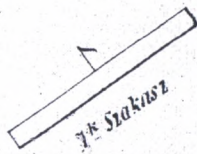
Négy szög alakítás

Formirung des Quarre

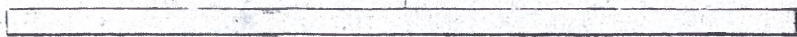

Csatározó 1° szárny

tartalék
2° Szárny

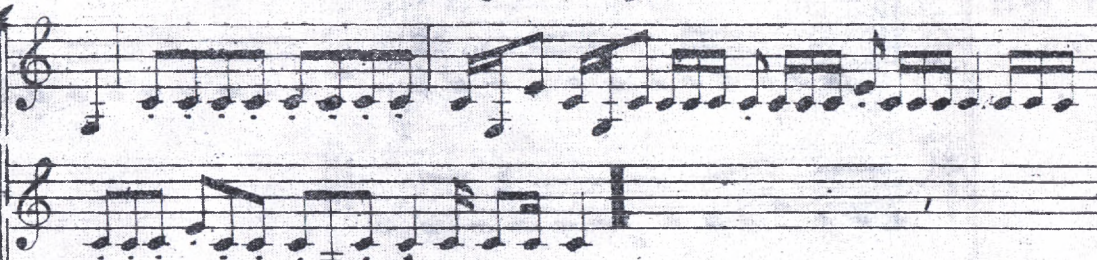
Fő sereg

Csatározás nagyobb osztatokkal

1° sz. Nyergelő.
(Vergatterung.)

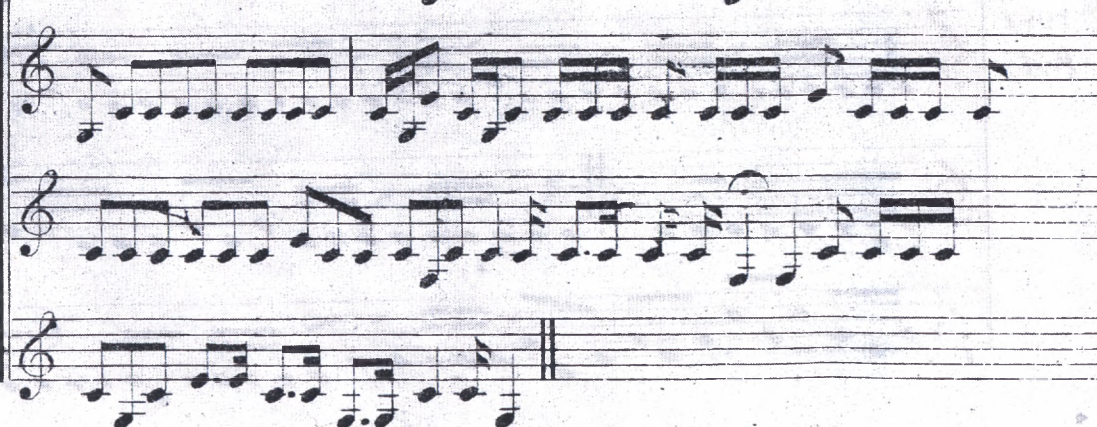
1° rész
(4. Post.)

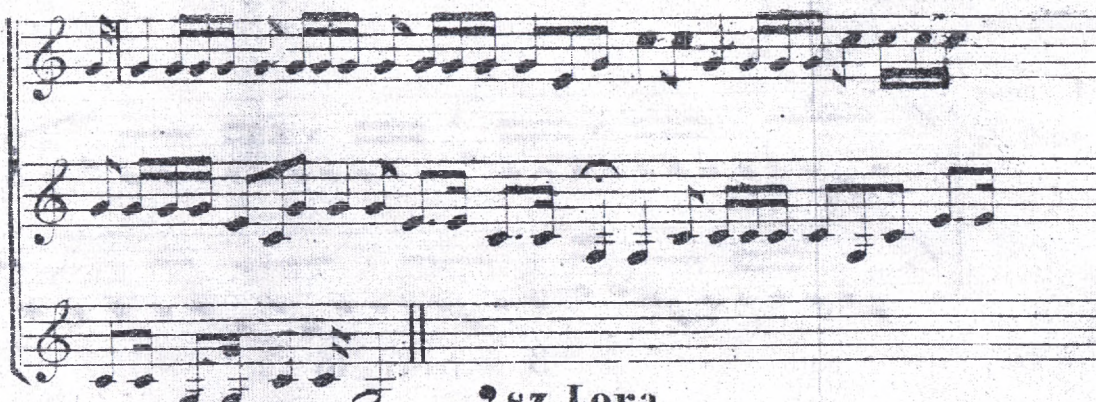
2^k rész
(2. Post.)

3^k rész
(3. Post.)

4^k rész
(4. Post.)

2 sz. Lora.
(Rast.)

1° rész
(1. Post.)

2^k rész
(2. Post.)

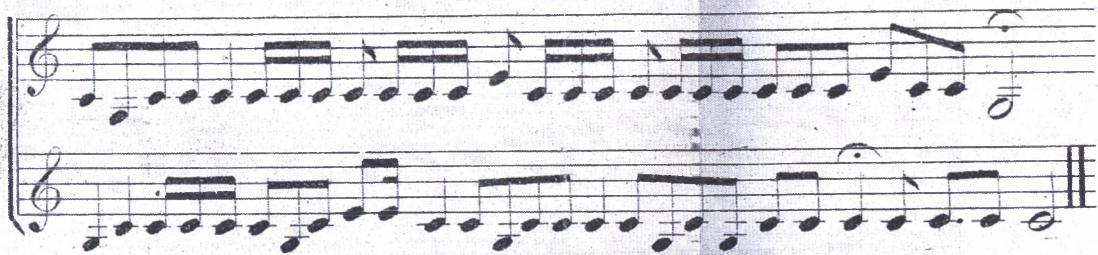

3^k rész
(3. Post.)

1.^k rész

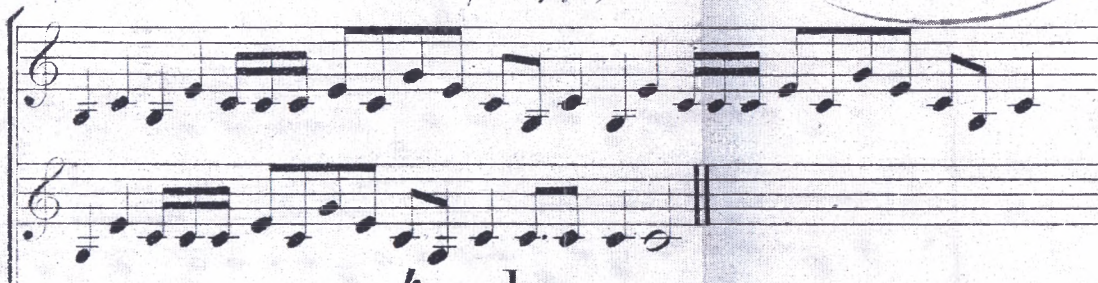
(4 Post.)

3. sz. Sereglő

(Truppe)

DR. BALLACI GÉZA.

4. sz. Ima.

(Bethstunde)

5. sz. Induló

(Marsch)

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR

1.º rész

(1. Post.)

2.^k rész

(2. Post.)

3.^k rész

(3. Post.)

4^k rész
4. Post.

Musical score for the 4th part (4. Post.) of the piece, consisting of four staves of music. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests and a double bar line near the end of the section.

Fél induló
(Ein halber Marsch.)

Musical score for the 'Fél induló' section, consisting of one staff of music. It begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The melody is composed of eighth notes.

6. sz.
Lefuvás
(Das Abblasen)

Musical score for the 'Lefuvás' section, consisting of one staff of music. It begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The melody is composed of eighth notes.

7. sz.
Takarodó.
(Retraite)

1° rész
1. Post.

Musical score for the 1st part (1. Post.) of the 7th piece, consisting of two staves of music. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes.

2^k rész
2. Post.

Musical score for the 2nd part (2. Post.) of the 7th piece, consisting of two staves of music. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes.

3^k rész
3. Post.

Musical score for the 3rd part (3. Post.) of the 7th piece, consisting of two staves of music. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes.

4^k rész
4. Post.

Musical score for the 4th part (4. Post.) of the 7th piece, consisting of two staves of music. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes.

Ezután az 1^{so} rész még egyszer azután lefuvás.

8. sz. Ébresztő
(Reveille.)

9. sz. Templomba.
(Kirchen Stoss.)

1° rész
1. Post.

2^k rész
2. Post.

3^k rész
3. Post.

Musical notation for the 9th piece, 'Templomba. (Kirchen Stoss.)', consisting of three parts across five staves. The first part (1° rész) is on the top two staves. The second part (2^k rész) is on the middle two staves. The third part (3^k rész) is on the bottom two staves. Each part ends with a double bar line.

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
DE-BALLAGI GÉZA

10. sz. Összehívó
(Ganzer Ruf-Appell.)

1° rész
1. Post.

2^k rész
2. Post.

3^k rész
3. Post.

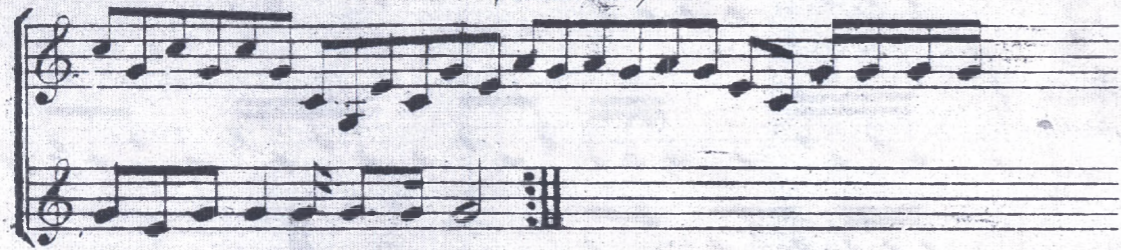
Negyedhívó
Diertel Ruf.

Félhívó
Halber Ruf.

Musical notation for the 10th piece, 'Összehívó (Ganzer Ruf-Appell.)', consisting of five parts across five staves. The first part (1° rész) is on the top staff. The second part (2^k rész) is on the second staff. The third part (3^k rész) is on the third staff. The fourth part (Negyedhívó) is on the fourth staff. The fifth part (Félhívó) is on the bottom staff. Each part ends with a double bar line.

11 sz. Riadal

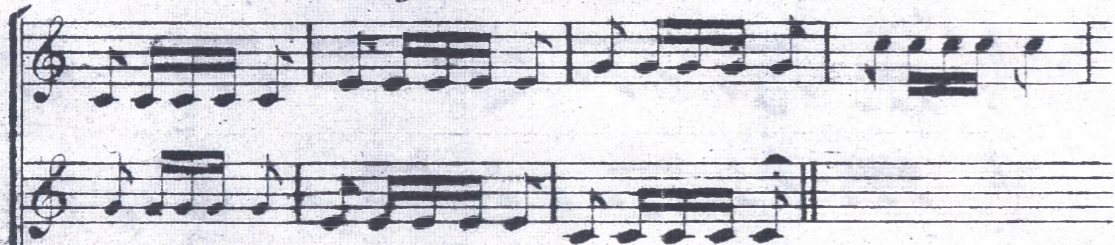
(Alárme.)

12 sz. Roham

(Signal zur Attaquer.)

1° rész
1. Post

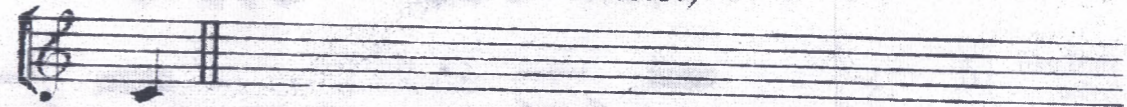

2^k rész
2. Post

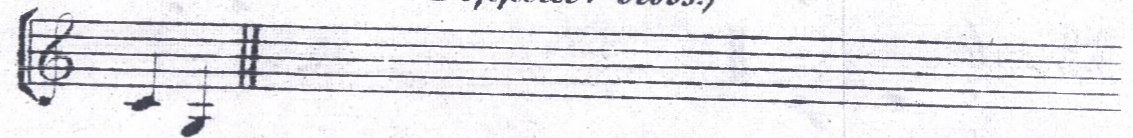

13 sz. Egyes hars
Einfacher Stoss.)

10

14 sz. Kettős hars
Doppelter Stoss.)

CSATÁROZÁSI JELEK.

Félinduló.

(Ein halber Marsch :)

1° és 2° ponthoz.

3. Takarodó.
(Re traite :)

4. Állj!
(Halt :)

5. Letuvás.
(Abblasen :)

6. Vigyázz.
(Halt Acht :)

7. Vadászívó.
(Jäger Ruf :)

8. Ébresztő.
(Tag. Reveille)

9. Összehívó.
(Apell :)

1^{ik} rész

2^{ik} rész

3^{ik} rész

10. Roham.
(Attaque :)

